

Thema-nummer

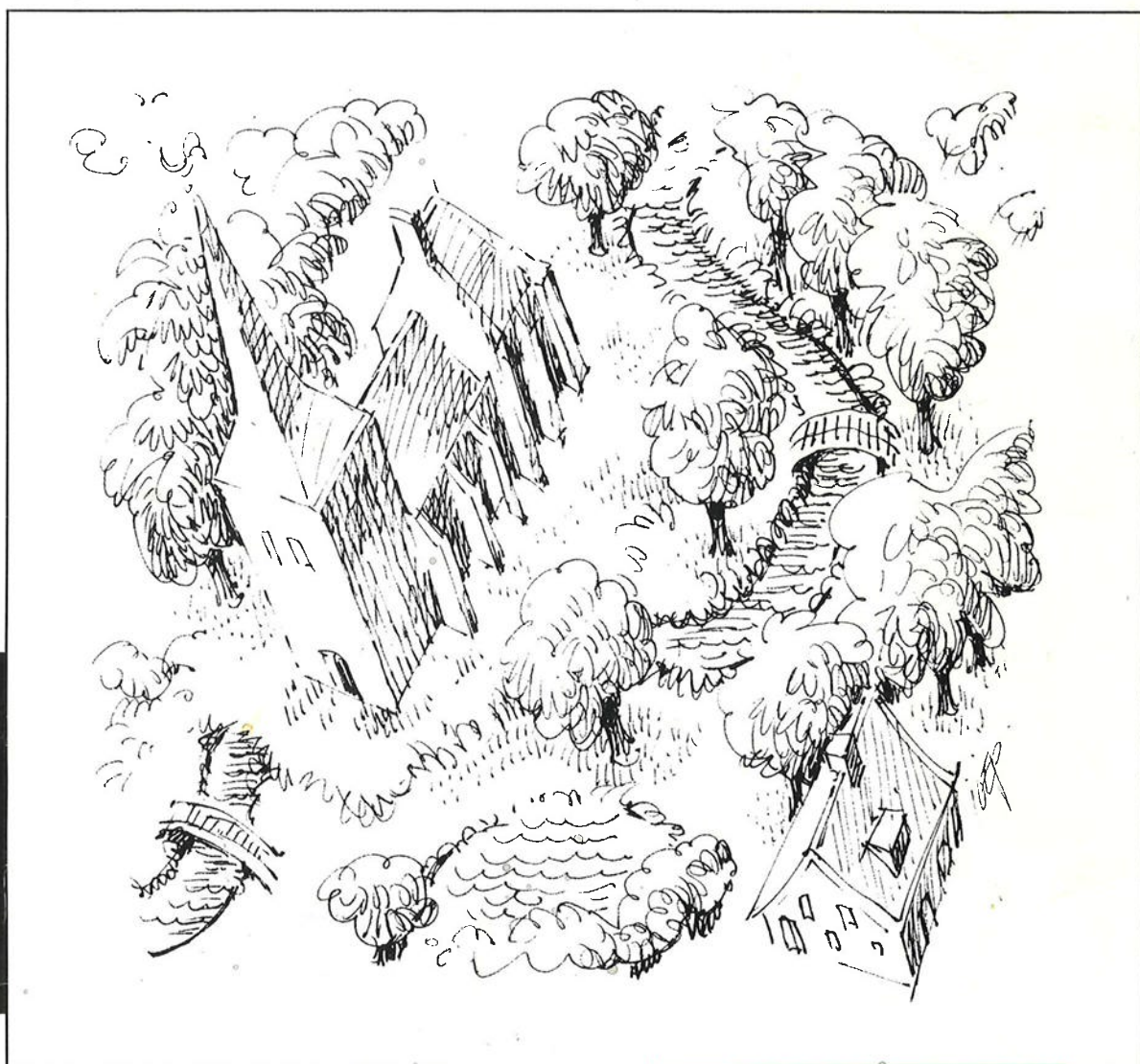
Kansen voor natuur in Groesbeek

voorts:

- * Interview EKO bedrijf 'Het Spoor'
- * Groesbeek na de landbouwcrisis van 1880
- * Vogels in en rond Groesbeek
- * Groesbeeks milieu in beweging
- * De vitaliteit van de Nederlandse bossen

GROESBEEKS
milieu
journaal

1996-84

kennismakingsprijs f3,-

Verschijningsdatum mei 1996

Inhoud

Het Groesbeeks Milieu-journaal is een uitgave van de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek en verschijnt driemaande-lijks. Kosten: minimaal f20,- per jaar. Opgave bij het secretariaat.

REDACTIE

Henny Brinkhof
Adri Versluis

MEDEWERKERS

Jeske de Bekker
Ad Gerrits
Aad Hendrickx
Raymond Klaassen
Paul Thissen
Lon Spierings
kinderen van de Aardhuisclub

SECRETARIAAT

Postbus 26
6560 AA Groesbeek
tel. 08891-75710
gironr. 52.75.384
bankrek. 1174.42305

DRUK

Werkenrode, Groesbeek

OMSLAG

Joep de Bekker

Voorwoord van de redactie	1
De Groesbeek is dood. Leve de Groesbeek! Door Henny Brinkhof	2
Ecologische tuinderij "Het Spoor", een interview Door Adri Versluis	7
Aankondiging Open dag Biologische landbouw	9
Plan Mies WMG sterft in schoonheid? Door Henny Brinkhof	10
Milieu Rondom door Adri Versluis	14
Beheerplan voor Galgenhei en Steilwand Siep. Door Henny Brinkhof	16
Natuurgedicht door Karel Jonckheere	21
Wie kent Groesbeek	22
Wintervogels in de Foeperpot Door Raymond Klaassen	23
De vitaliteit van bossen in Nederland Door Ad Gerrits	25
Uit Groesbeeks Verleden (26): Groesbeek na de landbouwcrisis Door Paul Thissen	27
Zuinig omspringen met het milieu dankzij Ecoteam Door Lon Spierings	32
Kansen voor natuurontwikkeling bosje achter Garage Oomen Door Henny Brinkhof	33
Groesbeeks milieu in beweging	35
Vogels in en rond Groesbeek (17) door Raymond Klaassen en Aad Hendrickx	37
Natuurclub 'Het Aardhuis'	40
Weet je weetje door Jeske de Bekker	42

Voorwoord

Natuur en natuur zijn voor veel mensen twee verschillende dingen. Volgens sommigen is natuur iets waarin de mens geen deel heeft. 'Wildernis' wordt dat genoemd. Een paar maanden geleden schreef een filosoof in de krant dat er op aarde nu geen natuur bestaat, nu bewezen lijkt dat de mens verantwoordelijk is voor de klimaatveranderingen die zich op dit moment op aarde voltrekken. Door die klimaatverandering kan de natuur zich niet meer ontwikkelen, zoals zij dat van nature zou doen. Sterker nog: de klimaatveranderingen zijn dusdanig groot dat veel levensgemeenschappen op aarde die veranderingen niet bij kunnen houden en zullen verarmen of zelfs verdwijnen. Veel planten- en diersoorten zullen uitsterven als we niets doen.

Wildernisnatuur is heel indrukwekkend. Wie in een tropisch regenwoud of een ander oerwoud is geweest, wie gezwommen heeft in een koraalrif, gezworven heeft in de nationale parken van Alaska of West-Canada, of boven de boomgrens in de Pyreneeën of de Alpen, of in de Sahara is geweest, zal dit volmondig beamen. Wildernis moet zoveel mogelijk behouden blijven.

Naast wildernis hebben we half-natuurlijke levensgemeenschappen. Dat wil zeggen dat de mens weliswaar invloed heeft op die levensgemeenschap, maar dat de planten en dieren daar vanzelf gekomen zijn. In cultuurlandschappen en de meeste tuinen worden ze aangeplant. Dan spreken we niet meer van natuur.

Half-natuurlijke landschappen kunnen ook zeer fraai zijn. Nederland is helemaal een land van half-natuurlijke landschappen. Alleen de Wadden, kwelders en een strookje duin zijn nog min of meer natuurlijk.

Ook half-natuurlijke landschappen kunnen prachtig zijn. Denk maar eens aan de prachtige blauwgraslanden, zoals we die in De Bruuk kennen, de weidse heidevelden, de vogelrijke veenweidegebieden in Noord-Holland. De invloed van de mens bestaat er uit maaien, plaggen of beweiden. De mens voorkomt op die manier dat de levensgemeenschap zich kan ontwikkelen tot een bos. Doordat het beheer in het ene gebied anders is dan in een ander gebied, de bodems verschillen, de waterhuishouding, etc. zijn er talloze verschillende half-natuurlijke landschappen. De meest aantrekkelijke en soortenrijke zijn de voedselarme levensgemeenschappen met een stabiel beheer. De half-natuurlijke landschappen hebben de Nederlandse natuur sterk verrijkt. Daar was in Nederland voorheen veel van, maar door overbemesting en grootschaligheid in de landbouw, waardoor boeren overal hetzelfde doen, heeft er een ongelofelijke nivellering van de natuur plaatsgevonden. Daarnaast is het land geëgaliseerd, ontwaterd, beken rechtgetrokken, landschapselementen verwijderd. De mens heeft zo'n extreem grote stempel op de natuur gedrukt, dat de natuur erdoor vermorzeld werd.

Steeds meer mensen zien in dat er iets goed fout zit. Veel mensen zien ook in dat ons land te klein en te dicht bevolkt is voor echte wildernis en pleiten daardoor voor veelvormige aanpak: behouden wat we hebben en natuur tot ontwikkeling brengen op de plaats waar dat kan en op de manier die zich voor die situatie het best leent. In grote aaneengesloten uiterwaarden en veel bossen is wat wildere natuur een mogelijkheid en zijn niet al te veel ingrepen gewenst. De Millingerwaard en het stuwwallenbos rond Groesbeek zijn daar voorbeelden van.

In kleinere gebieden komen vaak half-natuurlijke levensgemeenschappen beter tot hun recht, zoals De Foerpot, De Bruuk en de Mookerheide. Op plaatsen waar we niet zoveel ruimte hebben en waar meerdere belangen tegelijkertijd behartigd moeten worden, zullen de ingrepen dusdanig zijn dat er iets onnatuurlijks schijnt te ontstaan. Een voorbeeld daarvan is het plan Mies van de WMG (zoals dat in dit Milieujournaal behandeld wordt), het beweiden van de Galgenhei, het maken van een bronbeek achter Garage Oomen of het rehabiliteren van de Groesbeek. Bij ecologisch groenbeheer van openbaar groen gaat het ingrijpen soms nog iets verder en worden soms zelfs planten aangeplant of ingezaaid. Natuur en cultuur raken elkaar dan.

Natuur en natuur is dus niet twee, maar zoveel als we maar willen.

De redactie.

De Groesbeek is dood. Leve de Groesbeek!

In de laatste maand van vorig jaar werd de afvoer van Waterzuivering Noord niet meer geloosd op de Groesbeek, maar via een persleiding naar de waterzuivering van de Bredeweg gepompt. Van de ene op de andere dag stond De Groesbeek ten oosten van de waterzuivering droog. Pas op de plaats waar de Hulsbeek uitmondt in de Groesbeek, vlakbij Hofei, stroomt er weer water door de bedding. Toch betekent de droge bedding van de Groesbeek niet het einde van de beek, maar juist van een nieuw begin, zoals we zullen zien.

Ligging

De Groesbeek, de beek waaraan ons dorp zijn naam dankt, ontspringt bij het oudste gebouw van de gemeente, de Nederlands Hervormde kerk, in de Kerkstraat. Meteen na het ontspringen duikt de beek echter in een riool, die haar onder het dorpscentrum leidt, waarna zij weer tevoorschijn komt in de tuin van Huize Mariëndaal. Zij stroomt dan in een stenen bedding door het tuinbos van Mariëndaal in oostelijke richting, verlaat het terrein gaat dan weer ondergronds verder langs de rand van een speelterrein verder. Op de plaats waar er een paadje door de groenstrook tussen Hoflaan en Mariëndaalse weg loopt, komt de beek weer als een ca. anderhalve meter diepe watergang tevoorschijn en stroomt dan naar de Mariëndaalse wegzijde van de Groenstrook, waar zij als een bermsloot langs de Mariëndaalse weg verder stroomt. Aan het eind van de Mariëndaalse weg loopt de Groesbeek door de weilanden in de richting van de voormalige zuiveringsinstallatie Noord, waar zij onder de spoorlijn doorgaat en over De Mies met een paar knikken naar de Koningin Wilhelminaweg. Vandaar uit gaat het bijna rechtlijnig naar de brede zandweg, die de Cranenburgse straat met de Lage Horst verbindt. Daar voegt zich ook de Hulsbeek bij de Groesbeek. Ongeveer 50 m gaat het linksaf

naar het noorden om dan weer rechts af in noordelijke richting verder te stromen. Hier is de bedding bij wijze van experiment gedurende een honderdtal meters ingebed in een groenstrook van elzen en eiken. Dan gaat het verder naar de Horst, de Reestraat over en met een knik verder naar het oosten. Dan volgt er nog een keer een bocht naar links en naar rechts, waarna de beek uitmond in een retentiebekken, die ervoor moet zorgen dat piekafvoeren getemperd worden alvorens de Groesbeek met de Leigraaf samenvloei en op Duits Grondgebied als 'Groesbeeker Bach' verder stroomt.

De Groesbeek vroeger

De Groesbeek is een heel oude beek. Uit bodemboringen bij de Mies is gebleken dat er overal in dat gebied grof grind aanwezig is. Soms op een diepte van 50 cm, soms op 75 cm of 110 cm. Dit grind is waarschijnlijk in de laatste ijstijd achtergebleven in een periode dat de wind grond wegblies en het daarin voorkomende grind bleef liggen.

Later werd daar bovenop weer een laag zand door de wind leergelegd, net zoals het zand dat onder die grindlaag ligt. In dit gebied is nauwelijks leem aanwezig; blijkbaar woei het zo hard in het smeltwaterdal, die in het westen de stuwwal doorsnijdt, dat de fijne loss niet de kans kreeg hier neer te slaan.

De Groesbeek stroomt al duizenden jaren door dit gebied. De beek was voorheen veel forser dan nu. Zo'n 500 jaar geleden moet de Groesbeek nog een flink formaat hebben gehad, want uit een protocol uit 1461 staat dat een hert opgejaagd door twee wolven, in de beek was geraakt en verdrinken.

De Groesbeek was een sterk kronkelende beek. Op een kaart van 1840 en 1859 is dat nog duidelijk te zien. Op de topografische kaart van 1906 is de Groesbeek rechtgetrokken. Volgens een artikel van Johan Thissen in het Milieujournaal 1979-11 gebeurde dat waarschijnlijk tussen 1882 en 1893.

Doordat de bochten eruit zijn, is sindsdien de beeklengte 50-70% korter geworden. Hier-

door verdubbelde ook het verval, zodat het water snel wegstroomde en het meeste dierenleven met het water meegesleurd werd en zo grotendeels uit de beek verdween.

De bovenloop van de Groesbeek loopt zelfs grotendeels ondergrond, door een rioolbuis. Dit is in 1970 gebeurd. Voordien liep de beek in een stenen geul, die er grotendeels nog ligt.

Groesbeek sterk vervuild

Met de snelle groei van de bevolking na de oorlog werd de beek vervuild door riolen die erop uitmondten. Nadat de waterzuivering Noord zijn effluent op de Groesbeek ging lozen, bleef de kwaliteit echter slecht en verslechterde mogelijk zelfs door de toenemende bevolkingsgroei. De fosfaatgehalten waren extreem hoog (ca. 3 mg/l), omdat de zuivering geen fosfaat zuiverde; de algemene milieukwaliteit bedraagt 0,15 mg/l. Ook de nitraatgehalten waren gezien de slechte werking van de installatie hoog (ca. 6 mg/l); de algemene milieukwaliteit bedraagt 2,2 mg/l. Voor veel dieren en planten zijn zelfs de nitraat- en fosfaatwaarden van de algemene milieukwaliteit nog veel te hoog. Om een soortenrijk en aantrekkelijk planten- en dierenleven te kunnen waarborgen zouden die gehalten nog een faktor 10 lager moeten zijn.

December 1995 stopte de lozing van de Waterzuivering Noord. Hiermee kwam een eind aan de aanvoer van sterk vervuild water. De keerzijde van de medaille was echter dat de Groesbeek nagenoeg droog kwam te staan tot het punt waar de Hulsbeek zich bij de Groesbeek voegt. De Groesbeek was blijkbaar verdroogd.

De verdroging van de Groesbeek

Wanneer we naar de bron van de Groesbeek gaan, zien we dat er nog maar nauwelijks water uit de bronnen welt en dat er maar een heel klein stroompje het riool ingaat. Ook bij Mariëndaal, waar de beek weer tevoorschijn komt, is er nauwelijks sprake van water. Dit verandert wat verderop een beetje. Er is blijkbaar wat kwel en de Groesbeek gaat wat meer

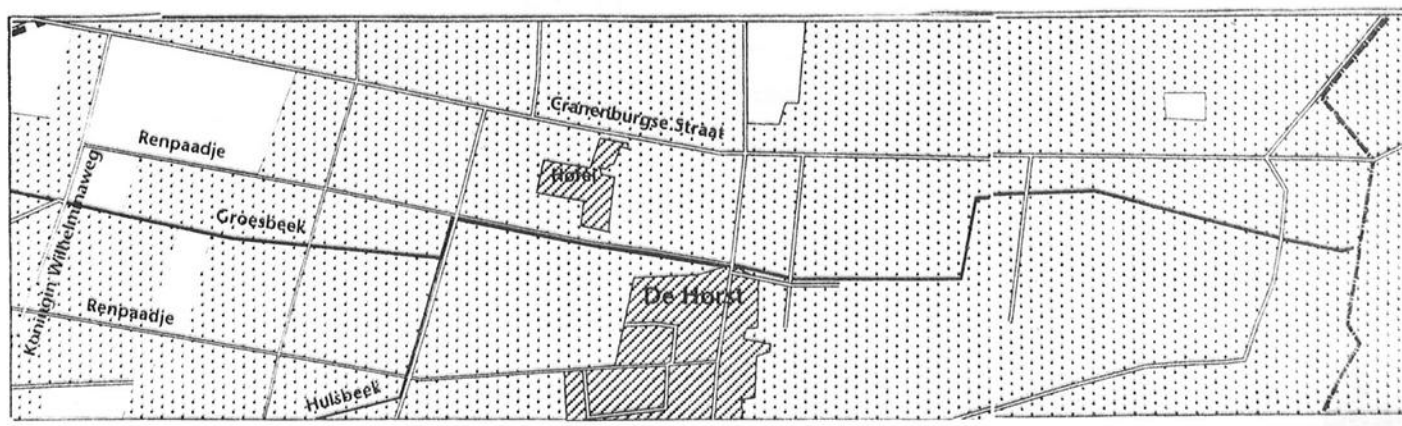
water voeren, al blijft het magertjes. Aan het einde van de Mariëndaalse weg, vlakbij een overstort verdwijnt het water en houdt het waterstroompje op. De eens zo forse Groesbeek is op een of andere manier verdroogd.

Oorzaken verdroging

De oorzaak van dit verschijnsel moeten we zoeken bij de bron. Deze voert zoals gezegd nog maar nauwelijks water. Metingen die de heer Th. van Grinsven nog niet zo lang geleden anderhalf jaar lang uitvoerde bij de bron, in opdracht van de gemeente, lieten echter zien dat er nog voldoende kwel was (persoonlijke mededeling). Dat zou betekenen dat de bron dichtgeslibd is en dat opening weer voor meer water zou zorgen. Er is nog een andere reden waarom de Groesbeek minder water voert. Door de bouw van huizen en wegen in het inzijgingsgebied (Stekkenberg, Zevenhevelenweg, Wolfsberg) zakt er minder regenwater in de grond. Het water dat nu op de daken en wegen valt, wordt nu meteen afgevoerd via het riool naar de waterzuivering. De grondwaterstroom wordt dus minder en daarmee ook de hoeveelheid water die de bron van de Groesbeek levert.

Herstel watertoevoer

De hoeveelheden water die nu meteen het riool in verdwijnen zijn groot, want het riool en de waterzuivering kunnen de stortvloed bij flinke regenbuien maar nauwelijks verwerken. Om een indruk te krijgen van de hoeveelheden: het dak van één gemiddeld huis vangt, als je alle regen van een jaar bij elkaar voegt, gemiddeld per dag ongeveer 100 liter regenwater op! Zouden we dat regenwater opvangen in regentonnen zonder bodem, zodat het in de grond kan zakken, dan zou dat enorme hoeveelheid extra grondwater opleveren. Daarnaast zouden de rioolproblemen opgelost zijn in het centrum van Groesbeek en ook de waterzuivering zou veel minder last hebben van de piekaanvoeren. Het Zuiveringschap Rivierenland heeft al laten weten interesse te hebben in een dergelijk regenwaterproject.

Het openleggen van de bron en op langere termijn het inlaten zijgen van dakwater, zou de Groesbeek weer tot een volwaardige beek kunnen maken, die constant een flinke hoeveelheid water voert.

Herstel van de bedding

Zoals we gezien hebben is de loop van de beek sterk ingeperkt. In de bovenloop loopt de Groesbeek grotendeels in een rioolbuis, verderop is van een natuurlijk kronkelend verloop geen sprake meer. De beek ligt veelal in een kaarsrechte diepe bedding, die meer weg heeft van een sloot, dan van een beek. Herstel van de beek is op veel plaatsen weer mogelijk. De bedding zou niet alleen op veel plaatsen weer kunnen kronkelen, maar ze zou ook ondieper kunnen worden, zodat de beek meer tot haar recht zou komen. Om regenwaterpieken te kunnen opvangen zou de beek wel breder moeten worden. Hiervoor is langs het traject van de Groesbeek ook de ruimte. We zullen hier in het kort de beek volgen.

a. Van de bron tot Mariëndaal

Bij de kerk hoeft de beek niet meteen in een riool te verdwijnen, maar kan het beekje in een kleine, vrij rechte bedding langs het kerkje tot de achterkant van Linders bovengronds blijven. Daarna zijn de mogelijkheden voor bovengrondse loop niet of nauwelijks meer aanwezig en moet de beek een stukje onder-

gronds.

Bij de bouw van de woningen naast het voormalige gemeentehuis had men met de Groesbeek rekening kunnen houden. Dat is jammer genoeg niet gebeurd. De beek zal derhalve noodgedwongen een stukje door een rioolbuis moeten.

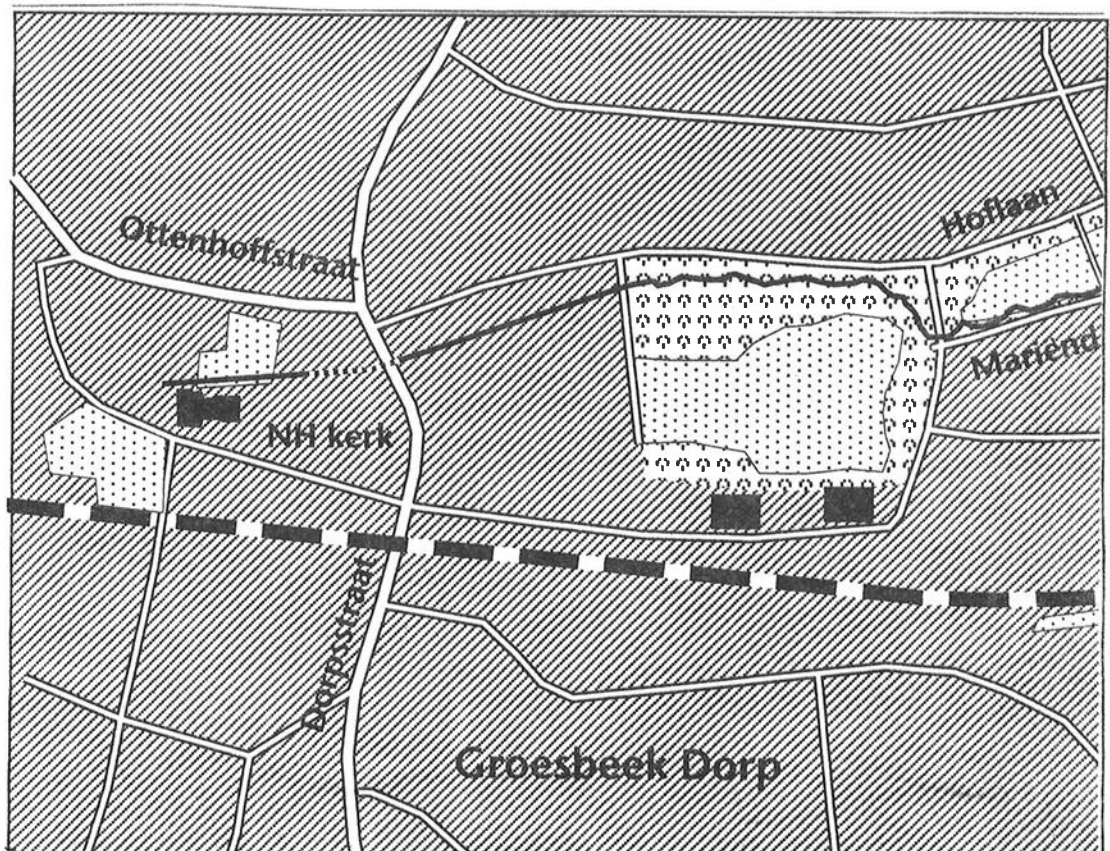
Meteen voorbij de Dorpsstraat, naast de inrit van Blokker/ Van Bergen kan de beek weer door de geul stromen die er nog steeds ligt en verder bovengronds blijven stromen.

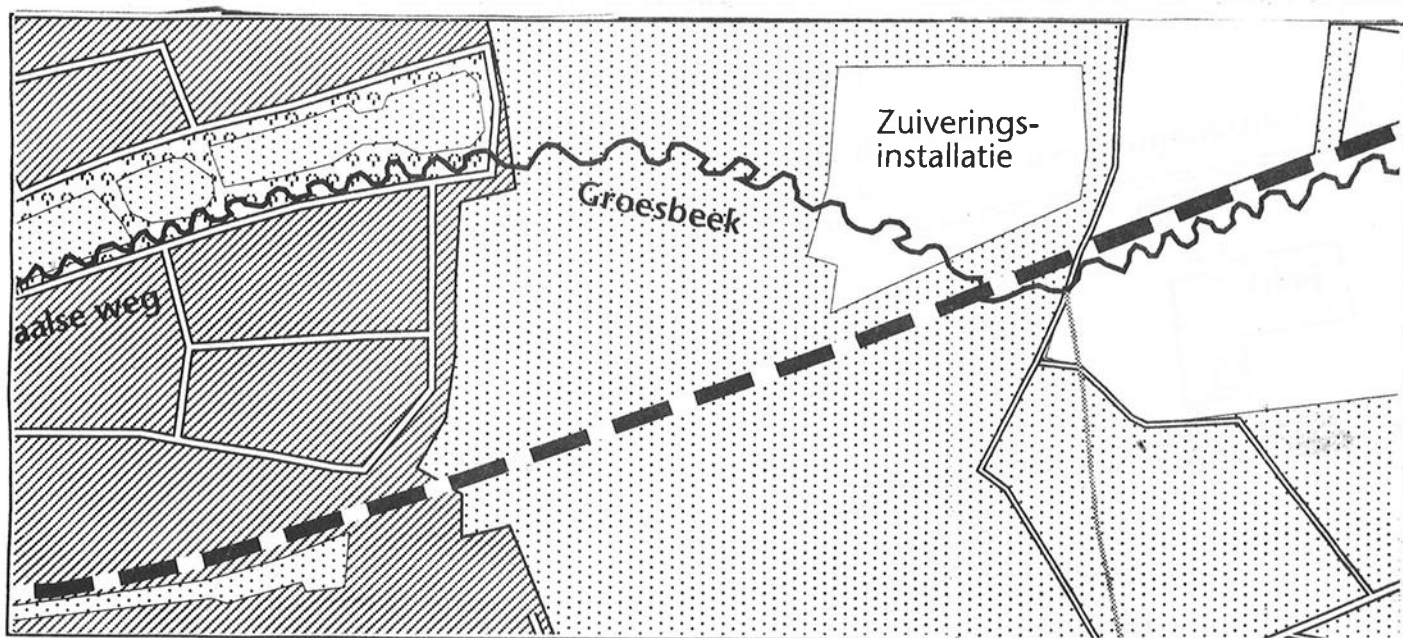
b. Van Mariëndaal tot het Wisselpad

Bij Mariëndaal, waar de Groesbeek nu tevoorschijn komt, zou de stenen bedding verwijderd kunnen worden en zou een ondiepe, licht kronkelende bedding tussen de bomen gegraven kunnen worden. Het zou niet alleen een mooi gezicht zijn, maar ook zou zich hier een fraaie beekbegeleidende flora kunnen ontwikkelen. Bosanemoon en Dotterbloem zouden de beekbedding kunnen sieren. De beek zou in het bos al af kunnen buigen, zodat zij ter hoogte van de Mariëndaalse weg het wisselpad zou kunnen oversteken.

c. Van Wisselpad tot einde Mariëndaalse weg

Vervolgens zou de beek in en langs de ongeveer 50 m brede groenstrook tussen de Mariëndaalse weg en de Hoflaan kunnen stromen. In het eerste deel, waar een speelveld voor kinderen ligt, zou de beek wat smaller moeten,

om de speelmogelijkheden niet te beperken, maar wat verderop, voorbij het zandpad dat Hoflaan en Mariëndaalse weg verbindt, zou een 30 m brede flink kronkelende beek tot de mogelijkheid horen. In dit deel van het traject zou een parkachtig bloemrijk grasland de beek kunnen begeleiden met in het voorjaar veel Pinksterbloemen.

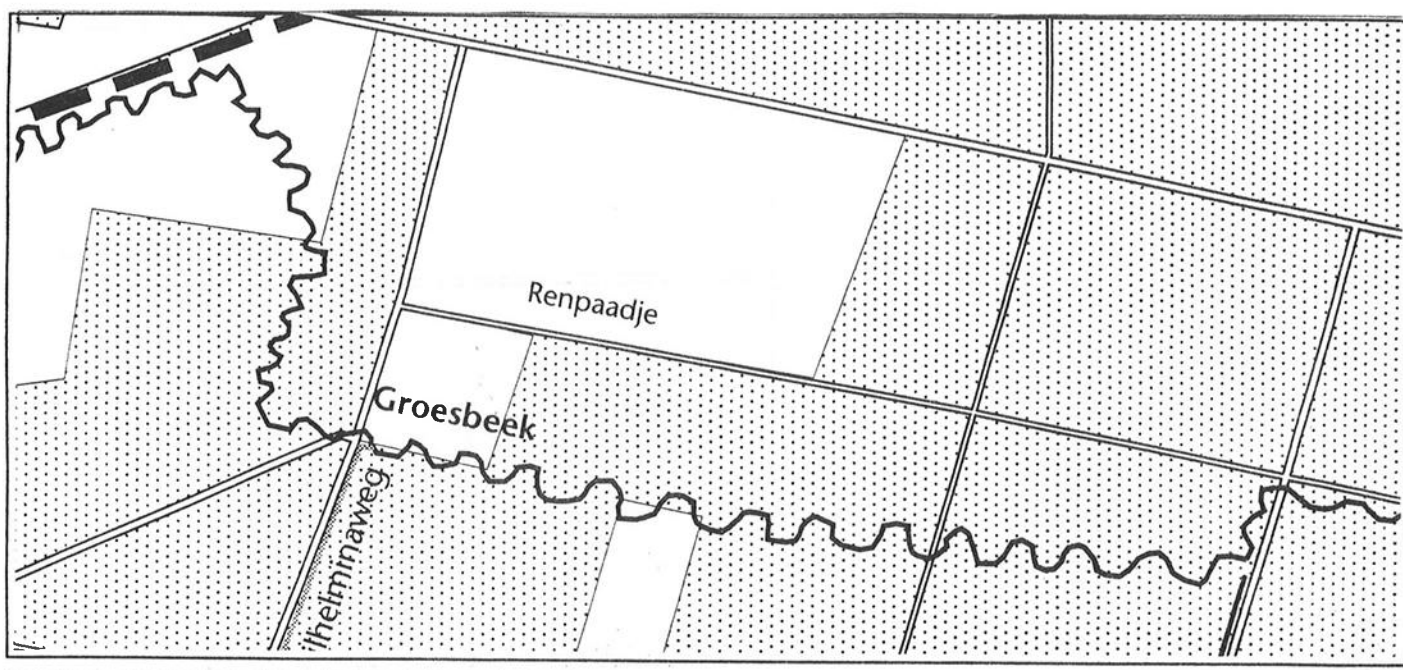
d. Einde Mariëndaalse weg tot waterzuivering

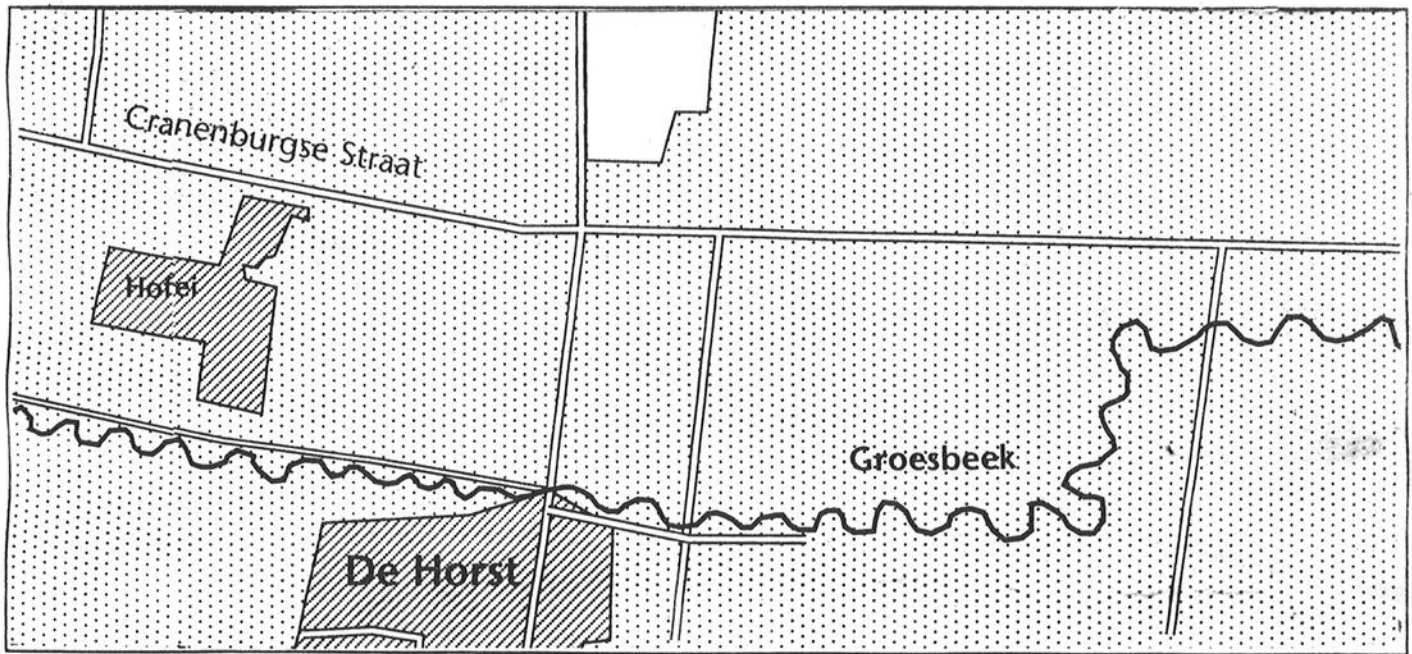
Ook op dit traject zou een 20-25 m brede strook bestemd kunnen worden voor de meanderende beek. Mogelijk is er ook nog ruimte voor een poel of een bosje. Daar zouden kikkers en salamanders kunnen leven; het bosje zou belangrijk zijn voor vogels. Misschien dat de Nachtegaal er zou gaan broeden. Hier

zou de beekbegeleidende vegetatie uit een strook hooiland kunnen bestaan.

e. Bedrijventerrein De Mies

Vanaf de waterzuivering zou de beek in het nieuw aan te leggen industriegebied langs de spoorlijn het hele traject tot aan de Koningin Wilhelminaweg bijna helemaal kunnen kronkelen (zie voorstel WMC elders dit Milieujournaal). Uitvoering van de (in hetzelfde artikel) geschetste gemeentelijke variant zou de beek 250 m lang in het keurslijf dwingen van een oninteressante bermsloot langs een drukke Verlengde Drulse weg, alvorens zij 250 m lang de ruimte krijgt om te kronkelen. Een bijkomend nadeel is dat bij uitvoering van het gemeenteplan dat eerste traject onomkeer-

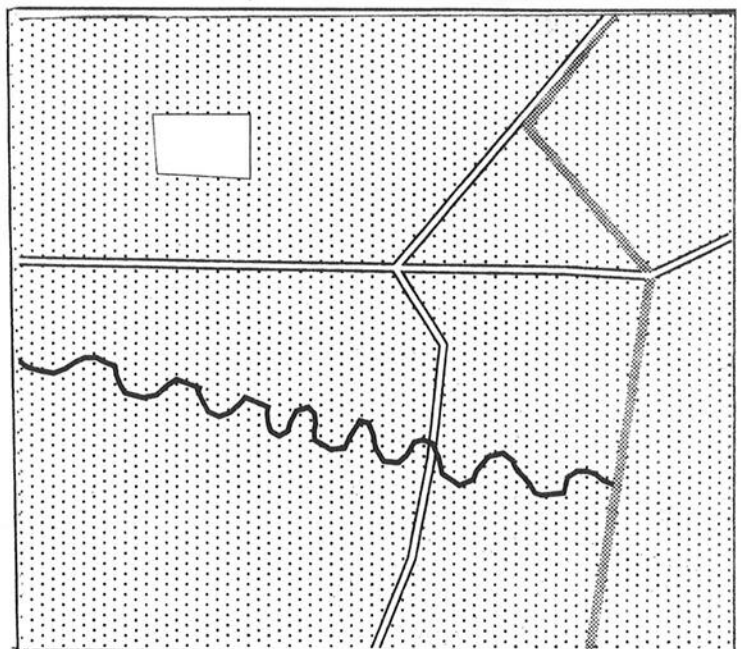
baar zal zijn. Als men later spijt krijgt, kan de ingreep niet meer ongedaan gemaakt worden, omdat er dan bedrijfsgebouwen staan.

f. Van Koningin Wilhelminaweg tot Duitse grens

Vanaf de Koningin Wilhelminaweg tot de grens is de Groesbeek momenteel als houtwalbeek bestemd in de plannen van de landinrichting. Dit houdt in dat in de bedding Elzen geplant worden. Aan de ene kant van de beek is een wandel/onderhoudspad gepland, aan de andere kant een groenstrook met eiken van 8 m. In de plannen van de landinrichting is geen sprake van meandering. De beek blijft zo recht als ze is. Hoewel die bestemming verre van ideaal is, komt de beek iets beter uit de verf

dan nu. Het is in de toekomst zeker niet ondenkbeeldig dat uiteindelijk ook dat traject kronkelend zal worden, omdat men zich, ook bij het Polderdistrict, de laatste jaren steeds meer realiseert dat snelle waterafvoer, leidt tot gevaarlijk hoog water in de grote rivieren. Met die kennis in het achterhoofd en de feiten dat men ook elders in het land beken weer opnieuw laat kronkelen, is de kans dat op termijn ook dit deel van de Groesbeek zal gaan meanderen vrij groot, zeker als dat in het deel dat binnen de bebouwde kom ligt al gerealiseerd is.

Henny Brinkhof

Ecologische "Tuinderij Het Spoor"

Een interview

In het tijdschrift "Natuur en Milieu" van april 1996 las ik iets aardigs. Daarin stond het volgende: "Eigenlijk is biologische landbouw helemaal niet zo bijzonder. Sinds ongeveer 7000 jaar is de mens hier bezig met boeren, waarvan dat meer dan 6900 jaar biologisch is gebeurd. Pas in de laatste 50 jaar wordt er flink gestrooid en gespoten met kunstmest, bestrijdingsmiddelen en ander ongezond spul. Eigenlijk is dan de reguliere landbouwmethode weinig gangbaar en de biologische methode juist erg gangbaar". Ik vind dat een mooie (en troostvolle) redenering. Om nog eens aan terug te denken! Maar, hoewel we in Groesbeek in een gunstige positie verkeren wat de biologische landbouw betreft, moet er in de praktijk heden ten dage nog heel veel veranderen, voor onze landbouwgronden weer zo'n natuurlijke staat hebben als vóór het tijdperk van de chemische bestrijdingsmiddelen.

In de laatste vier Milieujournaals hebben jullie kennis kunnen maken met vier biologische (= ecologische en biologisch-dynamische) landbouwbedrijven in en rondom Groesbeek. Maar er is meer! Deze keer wil ik jullie het vijfde bedrijf en zijn eigenaar voorstellen. Het is het bedrijf "Tuinderij Het Spoor" van Gordon Bronlow. Het interview vond plaats half februari. Toen ik naar Ottersum reed was het donker, flink koud, er was dreiging van ijzel en na een poos zoeken (en bijna opgeven) vond ik het woonhuis van Gordon. Hij vertelt me dat het huis waar ik me in bevind wel zijn woonhuis is, maar dat zijn land een stuk verder weg ligt, in Groesbeek. Na een kop thee en met één van de drie katten op schoot begint hij te vertellen hoe alles zo gekomen is.

Een terugblik

Gordon Bronlow is geen Nederlander van geboorte. Als hij praat, dan hoor je dat een beetje. Het klinkt grappig. Hij komt uit Ierland. Dublin. In de zeventiger jaren was hij Jazzmuzikant, speelde gitaar. In 1977 kwam hij met een Jazz-band naar Nederland en is er gebleven. Als je bij hem binnen komt kun je meteen zien dat hij een muzikliefhebber is: in de woonkamer staat zijn gitaar en er staan aardig wat cd's in rijtjes naast de muziekinstallatie. Hij vertelt dat zijn ouders en enige broer wel eens naar Nederland komen. Zelf gaat hij ook nogal eens terug naar Ierland, maar de laatste twee jaar is hij er niet meer geweest. Gordon heeft een zoon van 13 jaar die in de weekends meestal bij hem is en doordeweeks in Nijmegen bij zijn moeder. Zijn zoon vindt het heel leuk om in vakanties bij zijn grootouders in Ierland te logeren.

De interesse in de landbouw heeft Gordon niet van huis uit meegekregen, want zijn ouders wilden liever dat hij ging studeren. Toen hij zo'n vier jaar in Nederland was begon hij zich te interesseren in natuurvoeding. Hij begon

een natuurvoedingswinkelje in de Groenestraat: "De Volharding". Deze winkel is er (na een verbouwing wat groter en moderner) nog steeds. Hij heeft er drie jaar in gewerkt. Hij wilde daarna graag "iets buiten" gaan doen en is bij Carel van Ditshuizen gaan werken op Eko-Tuinderij "Zonneklaar" in Groesbeek.

Het bedrijf

Ongeveer zes jaar geleden begon Gordon een eigen bedrijf en noemde het "Tuinderij Het Spoor". Het land bevindt zich aan de 2e Colonjes, nr. 3 in Groesbeek. Gordon vertelt dat er nog geen naambord bij zijn land staat, maar dat dit er spoedig komt. Tot een jaar geleden woonde hij ook in de 2e Colonjes, maar nu woont hij in Ottersum.

Het laatste jaar werkte hij samen met een compagnon: Karien Wolf. Samen hadden ze 2.5 ha grond. Ongeveer januari/februari j.l. hebben ze besloten de samenwerking te beëindigen. Gordon behoudt 1.5 ha grond om op te verbouwen. In 1995 hebben er een paar stagiaires gewerkt op "Tuinderij Het Spoor". Eén ervan komt na de splitsing van het bedrijf weer terug, want voor één persoon is er te veel werk.

Het land

Gordon heeft het land gepacht. Hij wil wel grond kopen, "als het jaar financieel rond te krijgen is". Er zijn geen kassen op het bedrijf, de producten worden verbouwd op de volle grond. Daardoor heeft hij in de wintermaanden, vooral tijdens strenge vorst, veel vrije tijd. Hij werkt dan drie dagen per week en heeft vier dagen vrij. Toen ik er was voor het interview had hij het zaaigoed al in huis, het wachten was op het dooien. De wijze van verbouwen is "ecologisch".

In een eerder Milieujournaal heb ik wel eens uitgelegd dat de term "biologische landbouw" een verzamelnaam is voor "biologisch-dynamische landbouw" en voor "ecologische landbouw". De "biologische landbouw" heeft als extra dimensie de methode volgens de ideeën van de antroposofische arts Rudolf Steiner. Hij presenteerde in 1924 zijn landbouwtheorie. In het kort komt het erop neer dat in een boerenbedrijf de veehouderij, de mestproductie en de teelt zoveel mogelijk op elkaar afgestemd moeten zijn. Om dit evenwicht te verkrijgen worden kruidenpreparaten gebruikt die positieve invloeden van planeten versterken. Ook maken ze gebruik van een zaaikalender.

Gordon Bronlow verbouwt zijn gewassen niet volgens de "biologisch-dynamische" methode, maar volgens de "ecologische" methode. Ook Carel van Ditshuizen van Eko-Tuinderij

"Zonneklaar" doet dit. Dat wil zeggen dat de antroposofische theorie van Rudolf Steiner hier niet gevolgd wordt. Echter, ook in de ecologische landbouw worden geen chemische middelen gebruikt om ziekten en plagen te bestrijden. Voor de bemesting wordt geen kunstmest gebruikt. Om de natuurlijke kringloop in stand te houden, wordt alleen dierlijke mest gebruikt. Zowel de ecologische als de biologisch-dynamische producten krijgen van de onafhankelijke Stichting SKAL het EKO-keurmerk. (Daarnaast krijgen biologisch-dynamische producten nog het keurmerk "Demeter".) Inspecteurs van SKAL bezoeken de boer, de tussenhandel, het verwerkende bedrijf en de winkel. Ook de producten van Gordon zijn van zo'n goede kwaliteit dat zij het SKAL-keurmerk krijgen.

Er worden ongeveer 35 teelten op zijn land verbouwd (toen de grootte van het land nog 2.5 bedroeg). Zoals gezegd staat alles in de volle grond. Er wordt met vruchtwisseling gewerkt. Er is een indeling (voor zover ik dit goed begrepen heb) van ongeveer zes categorieën: 1) aardappelen: de vroege aardappel Junior, bewaaraardappel Eba, en de Rode aardappel; 2) platgewassen zoals sla, andijvie, spinazie en snijbiet; 3) peulvruchten: peul, erwt, capucijners en sperciebonen; 4) koolsoorten: witte kool, spruiten, broccoli, raapstelen, groene kool en savooie kool; 5) wortelgewassen: winterpeen, pastinaken, knolselderij en schorseneren; 6) vruchtgewassen: paprika, pompoenen en suikermais.

De groente-abonnementen

De afzet van producten gebeurt via een groente-abonnementensysteem. Dat wil zeggen dat klanten die een abonnement nemen, wekelijks een gevarieerd pakket groente krijgen. De chauffeur bezorgt ze aan huis. De klanten wonen allemaal in Nijmegen. Een klantenkring opbouwen door middel van een abonnementensysteem gaat vrij gemakkelijk volgens Gordon. Hij zou zijn klantenkring makkelijk kunnen uitbreiden, maar dat is wat de opbrengst van het land betreft niet haalbaar. Het is wel eens voorgekomen dat er door omstandigheden te weinig groente was om al de pakketten te leveren; in zo'n situatie wordt er groente bijgekocht bij een verdeelcentrum. Toen hij nog met Karien Wolf samenwerkte, was er een behoorlijk afzetgebied: er werden pakketten gemaakt voor de vaste klanten, er werd geleverd aan het verdeelcentrum en aan winkels. Nu Gordon alleen met 1.5 ha land verder gaat, moet er wat het afzetgebied betreft gereduceerd worden. Hij heeft het plan opgevat om zich alléén te richten op de groente-abonnementen. Met de 2.5 ha land

waren er ongeveer 180. Het is de bedoeling dat dit aantal teruggebracht wordt tot 130 à 120 stuks. Er wordt bij het leveren van de groente rekening gehouden met wensen van de klanten. De chauffeur neemt altijd een extra doos met groente mee. Een klant komt dus niet met bijvoorbeeld een flinke portie postelein te zitten, terwijl hij dit echt niet lust! Er kan dan een andere groente gekozen worden. Het prettige aan het systeem is dat de klant een abonnement kan beginnen of eindigen wanneer hij wil, hij zit er dus niet voor maanden of een heel jaar aan vast. Daar er geen kassen zijn op het bedrijf, is het in de wintermaanden moeilijk om producten te leveren. Wel is er voor de winterperiode een voorraad bewaargroentes, veldsla en postelein. De meeste klanten kopen van half februari tot half mei groenten in de winkel. Daarna kunnen zij weer verzekerd zijn van een wekelijks pakket groente van "Tuinderij Het Spoor"!

Open dag

Gordon Bronlow vertelt dat hij nog nooit een "open dag" heeft georganiseerd voor belangstellenden. Ook is er niet iets in de vorm van een nieuwsbrief of kort bulletin dat hij verspreid bij de groente-abonnementen voor zijn klanten. Hij zegt daarom enthousiast mee te doen aan de "open dag" op zondag 23 juni. De fietsroute, georganiseerd op 23 juni door de groep "Duurzame Landbouw Rijk van Nijmegen" zal ook langs "Tuinderij Het Spoor" lopen. Gordon is van plan er een leuke dag van te maken en zal zijn klanten en andere belangstellenden met plezier rondleiden. Reden voor ons om zéker te gaan kijken!

Adres:

Om bij het akkerland te komen:
Voor het woonadres:
2e Colonjes, nr. 3.
Hondsiepsebaan 1,
(omlopen achter een oude boerderij)
6595 HB OTTERSUM
tot je bij een schuur bent)
tel. 0485 - 519071

Adri Versluis.

Open dag biologische boeren

Abonnees van het "Groesbeeks Milieujournaal" hebben het afgelopen anderhalf jaar de vijf Groesbeekse biologische landbouwbedrijven leren kennen door de interviews van Adri Versluis.

Zondag 23 juni hebben zij de mogelijkheid de bedrijven te bezoeken. Alle biologische boeren van Groesbeek houden dan een open dag.

De open dag is gekoppeld aan een fietstocht, die georganiseerd is langs de bedrijven. Voor de deelnemers wordt een programmaboekje gemaakt met fietskaart, wetenswaardigheden over de natuur in het gebied waar men fietst, en informatie over ieder biologisch bedrijf.

De bedrijven die op 23 juni bezocht kunnen worden zijn:

Eko-Tuinderij "Zonneklaar"
Biologisch-dynamisch Tuinbouwbedrijf "De Bron"
Tuinderij "Het Spoor"
Ecologische Akkerbouw "De Wijlerboer"
"Bioland-Hof Vierboom"

Tevens worden er excursies in Natuurreservaat De Bruuk gehouden onder deskundige begeleiding onder de titel: "De Bruuk, overblijfsel van oude biologische landbouwmethoden".

De dag wordt georganiseerd door de groep "Duurzame Landbouw Rijk van Nijmegen", die gevormd wordt door leden van de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek, IVN Nijmegen en de Milieuaktiewinkel De Broeikas uit Nijmegen. De groep houdt zich bezig met de stimulering van duurzame landbouw in Groesbeek en omstreken.

Nadere informatie over deelname volgt nog in dag- en weekbladen.

De redactie.

Plan Mies WMG sterft in schoonheid?

Halverwege 1995 ontvouwde de Werkgroep Milieubeheer een plan om in het bestemmingsplan het 'Bedrijventerrein De Mies' tot een betere invulling van de natuur te komen. Dit plan werd in de commissie Ruimtelijke Ordening gepresenteerd. Het college van B&W kreeg de opdracht om de WMG plannen verder te bestuderen. Zij kwam met een alternatief plan, dat door de commissie goedgekeurd werd met als gevolg dat het plan van de WMG in schoonheid stierf. Een verslag.

Het plan van de WMG

In Milieujournaal 81 van juli 1995 besprak de WMG het voorontwerp bestemmingsplan "Bedrijventerrein Mies". Naast een beschrijving van het plan plaatste de WMG enkele kritische kanttekeningen. De belangrijkste was de teloorgang van de beek "De Groesbeek". De beek zou namelijk als bermsloot in het plan opgenomen worden.

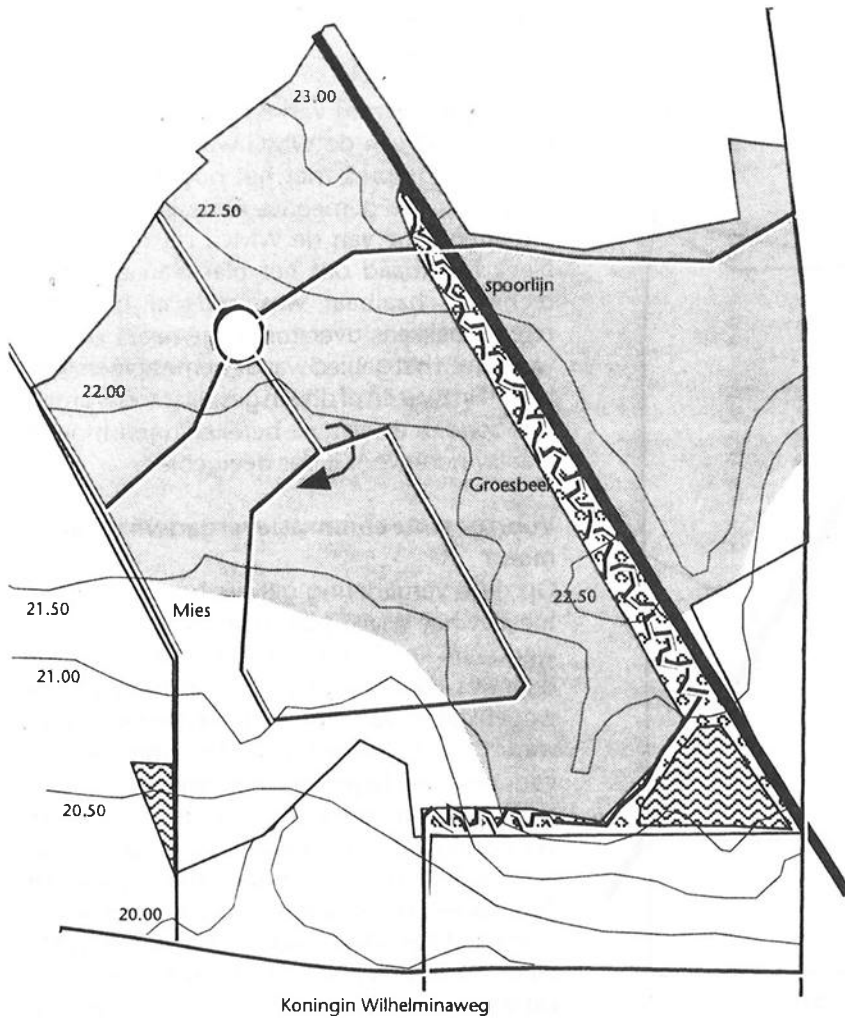
Figuur 1. Aanvankelijk plan van de WMG, zoals in milieujournaal gepresenteerd werd.

Daarnaast zou de bebouwing van het bedrijventerrein direct grenzen aan de spoorlijn die daar ter plaatse op een ca. 2 m hoge wal ligt. De naar de zon gekeerde wand herbergt een speciale begroeiing met o.a. het zeldzame Rapunzelklokje, een beschermde plantensoort die als "zijnde bedreigd" op de Rode Lijst van Nederlandse planten voorkomt. Doordat de bebouwing van het industrieterrein meteen aan de spoorlijn grenst, zou beschaduwning door gebouwen het einde van de typische 'warmteminnende vegetatie' betekenen.

De WMG kwam met een plan, dat niet alleen zowel De Groesbeek als de natuur van de spoorlijn zou redden, maar zelfs de natuurwaarde ervan aanmerkelijk versterken, zonder dat dit veel extra zou kosten en zonder dat het bedrijvenplan aangetast zou worden. De Groesbeek zou in een strook van ca. 25 m langs de spoorlijn gaan lopen in een 1 meter diepe bedding waarin de beek vrij zou kunnen meanderen. Hierdoor zou De Groesbeek, die de afgelopen tweehonderd jaar van een flinke, vrij meanderende beek gekanaliseerd was, vervuild raakte en tenslotte als een onnatuurlijke rechte sloot in een betonnen bedding, weer deels in ere hersteld worden.

Door de aanleg van die strook zou niet alleen De Groesbeek weer een meer natuurlijk verloop krijgen en zou niet alleen een flinke bufferzone gecreëerd worden tussen de spoorlijn en het industrieterrein, maar de natuur zou daar meer kansen krijgen zich te ontwikkelen.

Het plan van de WMG was niet alleen goed voor de natuur, ook de waterhuishouding van het gebied werd erdoor op een bevredigende wijze geregeld. Het plan Bedrijventerrein Mies beoogt namelijk de aanleg van een verbeterd gescheiden rioolstelsel. Dat wil zeggen dat het hemelwater van daken en wegen apart van het rioolwater opgevangen wordt in een eigen buizenstelsel dat op het oppervlaktewater geloosd wordt, nadat de vervuilde fraktie (straatvuil) verwijderd is. Het schone regenwater belast op die manier niet de waterzuiveringsinstallatie. Omdat regenwater in grote hoeveelheden tegelijk kan vallen kan er een 'vloedgolf' ontstaan die tijdelijk opgevangen

Plan WMG met beek en retentiebekken langs spoorlijn. Op de kaart zijn ook de hoogtelijnen aangegeven en het deel van het bedrijventerrein (grijs) dat op het WMG-bekken kan afwateren.

Figuur 2. Bijgestelde plan WMG

moet worden. De meanderende beek zou hieraan tegemoet komen.

Hoewel de WMG bij het bezwaarschrift aangegeven had dat zij haar plan graag wilde toelichten, werd daar door de gemeente geen gebruik van gemaakt.

Eind december 1995 verscheen de reactie van de gemeente op de insprekers. Daarin werden de argumenten van de WMG weliswaar besproken, maar over het idee om De Groesbeek langs de spoorlijn te laten meanderen werd niet ingegaan.

De commissievergadering van 9 januari

Daarom lichtte Henny Brinkhof het plan toe aan de hand van overhead sheets tijdens de commissievergadering Ruimtelijke Ordening. De voordracht bleek als een soort eye-opener te werken. De commissieleden waren verrast door het plan, vooral omdat aangetoond werd dat het nauwelijks meer ruimte kostte dan het plan van de gemeente, waarin een retentiebekken opgenomen was, voorts dat

de ontwikkeling van het industrieterrein niet belemmerd werd en tegelijkertijd de natuur meer kans kreeg.

De commissie adviseerde B&W om ons plan goed te bestuderen, met de WMG erover te overleggen en met een voorstel te komen.

Het overleg van 12 februari

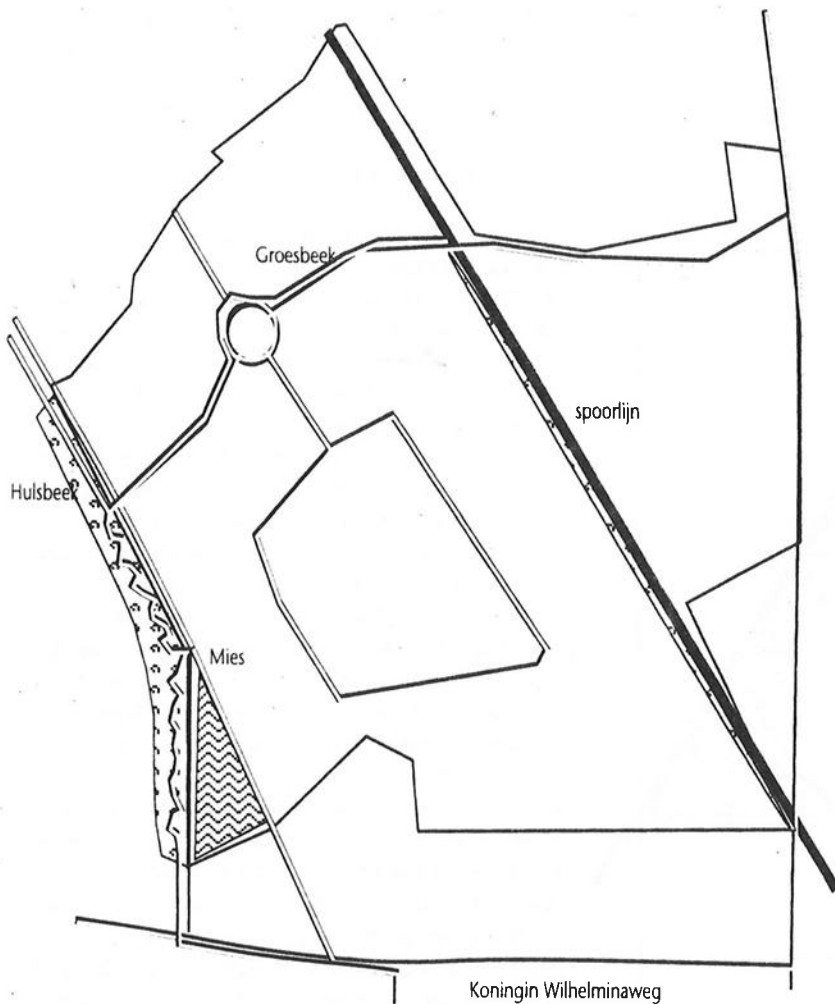
Op 12 februari volgde het gesprek met de gemeente. Hierbij was naast de ambtenaar van Ruimtelijke Ordening ook het hoofd van de technische dienst aanwezig. Hij betoogde dat de retentiefunctie van de meanderende beek onvoldoende was en derhalve het retentiebekken van de gemeente gehandhaafd moest worden. Tevens zou het terrein langs de spoorlijn te hoog liggen. Het retentiebekken van de gemeente lag in het laagste punt van het gebied en lag zodoende op een meer logische plaats. Met de noodzaak tot handhaving van het retentiebekken van de gemeente zou het plan van de WMG zeer duur worden, namelijk 1,2 miljoen; althans aan gedeerde inkomsten van niet verkochte industriegrond.

De gemeente had een alternatief plan dat erop neerkwam dat De Groesbeek tot aan de Mies langs de nieuw aan te leggen verlengde Drulse weg zou komen te liggen en daar in oostelijke richting langs de Mies zou lopen naar het retentiebekken, zoals de gemeente die van plan was aan te leggen. Op deze plaats zou een groenstrook komen tussen het bedrijventerrein en de toekomstige woonwijk. De Groesbeek zou hier de mogelijkheid krijgen te meanderen. Om de problemen met de spoorlijn op te heffen, zou er een strook van 3 meter langs het spoor vrij blijven als onderhoudspad en zou de bebouwingsgrens van het industrieterrein 5 m van de perceelsgrens komen te liggen. Op die manier zou er een 8 m brede onbebouwde strook gecreëerd worden, zodat beschaduwing van de spoorlijn zou worden voorkomen.

Aangepast plan WMG

Op grond van het gesprek en de hoogtekaart van de gemeente bestudeerde de WMG haar plan opnieuw en kwam tot enkele wijzigingen. Bij de nieuwe versie zou de 'overhoek' aan de oostgrens van het gebied dat eerst de functie groen met retentiefunctie en poel had, nadrukkelijk de functie krijgen van retentiebekken. Volgens berekeningen zou ongeveer driekwart tot viervijfde van het industrieterrein op dit retentiebekken kunnen afwateren en zou voor het overige deel een klein retentiebekken gepland kunnen worden op de plaats waar de gemeente die voorzien had.

Op die manier zou de hoeveelheid grond,

Figuur 3. Plan van de gemeente

nodig voor het realiseren van het plan van de WMG, toch weer haalbaar worden.

De WMG was niet erg gecharmeerd van het alternatieve plan van de gemeente. Ten eerste zou het deel van De Groesbeek dat langs de verlengde Drulse weg zou komen te lopen niet meer zijn dan een bermsloot, en ten tweede zou er tussen het bedrijventerrein en de toekomstige wijk zo wie zo een groenstrook nodig zijn, vooral omdat een deel van die wijk onbebouwbaar zou zijn omdat het binnen de stankcirkel van het pluimveebedrijf van de familie Bach zou liggen.

De commissievergadering van 5 maart

Op deze vergadering presenteerde Henny Brinkhof het aangepaste plan van de Werkgroep Milieubeheer waarbij aan de hand van de hoogtelijnen aangegeven en een doorsnede van de beekbedding en het retentiebekken aangegeven werd dat het ontwerp van de WMG wel een adequate retentiefunctie zou hebben en derhalve het retentiebekken van de gemeente grotendeels overbodig werd. Wethouder Thijssen hield echter vol dat het WMG plan niet werkte en dus te duur was. Daar het laat op de avond

was geworden werd de vergadering verdaagd naar 11 maart.

Ambtelijk overleg van 8 maart

Op initiatief van de WMG was er op 8 maart weer een gesprek met het hoofd technische dienst van de gemeente Groesbeek over de retentiefunctie van de WMG. Uit dit gesprek bleek inderdaad dat het plan van de WMG technisch haalbaar was, mits er bij beide retentiebekken overstorten gemaakt zouden worden en het gebied wat de hemelafvoerstelsel betreft in tweeën of drieën gesplitst zou worden. Wel zouden er nieuwe berekeningen moeten plaatsvinden voor ieder deelgebied.

Voortgezette commissievergadering van 11 maart

Op deze vergadering gaf wethouder Thijssen toe dat het WMG plan technisch gezien wel werkzaam kon zijn. Hij hield echter vol dat het duur was, dat er aanpassingen aan het geplande wegenstelsel van het bedrijventerrein nodig waren. Voorts stelde hij dat de gemeente toch voor een deel tegemoet was gekomen aan de bezwaren van de WMG namelijk door een vergroting van de afstand spoorlijn tot de bebouwing tot 8 m en de situering van De Groesbeek bij een aan te leggen groenstrook langs de Mies. Ook zegde hij toe dat de WMG bij de aanleg hiervan betrokken zou worden. Dit was voor de meeste raadsleden voldoende om accoord te gaan met de voorstellen van B&W. Alleen Groen Links vond de combinatie spoorlijn/beek de beste keuze; VOLG wist het niet precies en onthield zich van stemmen.

Nabespreking

Door de uitgebreide uitwisseling van gegevens en argumenten, die vaak technisch van aard waren, de onduidelijkheid op terrein van haalbaarheid, financiën en de grote tijdsdruk waaronder het plan staat, zijn de meeste raadsleden niet in staat geweest de voors en tegens duidelijk op een rij te krijgen. Veel gegevens en ideeën waren alleen maar aangestipt of nog niet verder uitgewerkt en onderzocht. Ook bleek tijdens de discussies dat de bredere context bijna niet meer duidelijk was.

Een van die bredere verbanden was De Groesbeek. Die beek zou op de Mies weer een meer natuurlijk karakter krijgen. Het zou het begin kunnen zijn van een opwaardering van de hele beek. (Zie elders in dit nummer). In het plan van de WMG zou dat beekherstel het gehele traject door het plangebied beslaan, in het alternatief van de gemeente is dat slechts ca. 30%

Ook het feit dat de Groesbeek niet veel water

meer voert, nadat hij afgekoppeld is van de waterzuivering, zegt niet veel over de toekomst van de beek. Onderzoek door Dhr van Grinsven heeft aangetoond dat er bij het brongebied van de beek nog voldoende kwel aanwezig is om de beek te kunnen voeden. Op wat langere termijn zou de watertoevoer van de bronnen nog vergroot kunnen worden volgens het Zuiveringsschap Rivierenland als het hemelwater in de woonwijken gescheiden zou worden van het vuilwaterriool.

Daarnaast is de buffer spoorlijn - industrieterrein nu minimaal. Het spoor dat in het buitengebied toch al als een soort 'lint-oase' door een vrij natuurvrij gebied loopt, wordt nog verder ingeperkt en de landschappelijke en recreatieve waarde ervan vermindert rond de Mies sterk. Ook de drie bosjes die nu in drie overhoeken langs de spoorlijn liggen, verdwijnen. Door het plan van de WMG zou niet alleen de spoorlijn en De Groesbeek beter uit de verf

komen, de natuur zou nog een extra impuls krijgen. Door de aanwezigheid van een nat element grenzend aan een droog element ontstaan er overgangen, waarin interessante ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. Er zou een zonering ontstaan van een natte naar een droge begroeiing met elk hun eigen karakteristieke plantensoorten.

Ook dieren profiteren van dergelijke overgangen. Zo zouden vlinders van natte en vochtige milieu's, zoals de Oranjetipvlinder die op Pinksterbloem leeft kunnen profiteren van de warmte van het zonbeschenen spoorwegtalud. Ook de aan water gebonden Ringslang zou door de goede mogelijkheden tot zonnen hier een geschikt leefmilieu kunnen vinden. Spoorberm gecombineerd aan Groesbeek zou een grote toegevoegde waarde hebben, een waarde die bij het alternatief van de gemeente ontbreekt.

Henny Brinkhof

BON

Ik geef me op voor het Groesbeeks Milieujournaal:
 naam.....
 adres.....
 woon-
 plaats.....
 (U betaald met een acceptgiro of incassooverschrijvingsbewijs, die u krijgt toegezonden)

De Kleine Kok

Er is in 1995 een kookboekje met ecologische recepten verschenen voor kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar. Er staan 44 recepten in, bijvoorbeeld: Chili sin carne, Stimp Stamp, Muis in de vla, broodpizza en natuurlijk frites. Hans Donderwinkel schreef dit kinderkookboek, met duidelijke instructies en lekkere gerechten. Er is aan alles gedacht: aan tips voor het boodschappen doen, handen wassen, klaarzetten van vegetarische en biologische ingrediënten en tafel dekken. Er zijn recepten voor ontbijt, warme maaltijd en feestdis. Het boekje wordt uitgegeven door "De Kleine Aarde" te Boxtel. Het heeft 48 pagina's en de prijs is 17.50.

Maakt onbekend ook onbemind?

Biologische landbouw wordt in steeds breder verband erkend als een volwaardige vorm van duurzame landbouw. Zij streeft immers naar gezondheid en evenwicht in de bodem en zij heeft een gunstig effect op het milieu. Echter, de biologische landbouw groeit wel, maar minder snel dan wenselijk. We kunnen wel blij

genieten van de natuur. Er komen nog publicaties in o.a. de VVV-agenda's, de ANWB-Kamptijen en het weekblad Margriet. Het adres voor informatie is: Stichting Biologica, Miranda Denekamp, Postbus 12048, 3501 AA Utrecht. Telefoon 030-2300713.

Fietstocht in het Groesbeekse

Noteert u alvast in uw agenda of op de kalender de datum "zondag 23 juni"? Anders mist u misschien een leuke en interessante dag! Hierboven hebt u kunnen lezen dat er op die datum een landelijke "open dag" is bij veel biologische landbouwbedrijven. Om op lokaal gebied de biologische boeren meer bekendheid te geven, organiseert de groep "Overleg Duurzame Landbouw Rijk van Nijmegen" op die dag een fietstocht langs de bedrijven (zie ook elders in dit blad). Nadere informatie volgt nog door middel van een persbericht in onder andere: De Gelderlander, het Groesbeeks Weekblad, bij het VVV-kantoor en de Bibliotheek.

MILIEU RONDOM

met deze groei, maar het afzetgebied voor deze producten zal moeten meegroeien! En daar schort het nogal eens aan. De consument zou hier een veel positievere bijdrage aan kunnen leveren. Er wordt wel eens gedacht dat de te langzame groei onder andere veroorzaakt wordt door te weinig bekendheid bij de Nederlandse consument. Soms probeert men door middel van campagne's daar verandering in te brengen. De organisatie voor biologische landbouw en handel "Biologica" in Utrecht bijvoorbeeld. Zij organiseert op zondag 23 juni a.s. een landelijke "open dag" bij de ecologische en biologisch-dynamische landbouwbedrijven. Méér dan 130 boeren doen mee aan deze manifestatie. Biologica wil door middel van dit project: a) de biologische landbouw en de biologische producten meer bekendheid geven aan het Nederlandse publiek; b) de afstand verkleinen tussen de producent en de consument; c) het imago versterken van de biologisch werkende bedrijven. Er is een lijst samengesteld met namen en adressen van de landbouwbedrijven die "open dag" houden. Belangstellenden kunnen die dag op de boerderijen kijken, proeven en

Excursies IVN

Er worden een aantal excursies georganiseerd door IVN, Vereniging voor natuur- en milieueducatie, afdeling Maas en Niers. Uit hun agenda een paar excursies:

1. Zaterdag 18 mei. Heuloerbroeck te Ayen. Vertrek 16.00 uur vanaf Wegrestaurant Arizonastop, Rijksweg N 271 Ayen. Duur: twee uur. Bijzonderheden: beken, broekbossen en houtwallen. Inlichtingen: 0485-531635 of 341625.
2. Zondag 9 juni. Looierhei in Gennep. Vertrek 10.00 uur vanaf Café Old-Inn, Siebengewaldseweg Gennep. Duur: twee uur. Bijzonderheden: Oude spoordijk door stuifduinlandschap. Inlichtingen: 0485-517721 of 513770.
3. Zaterdag 13 juli. Duuvelskuul in Afferden. Vertrek 22.00 uur (stiltewandeling) vanaf Café 't Rimpelt in Afferden (weg Afferden-Siebengewald). Duur: twee uur. Bijzonderheden: nachtwandeling door mysterieus vennengebied op het oude verlaten landgoed Bleyenbeek. Inlichtingen: 0485-531635, b.g.g. 531882.
4. Zondag 11 augustus. De Biesselt in Mook. Vertrek 07.00 uur vanaf Oorlogskerkhof/Rabobank in Mook (Groesbeekseweg). Duur: twee

uur. Bijzonderheden: afgedekte vuilstort verborgen op de stuwwal. Inlichtingen: 0485-513770 of 517721.

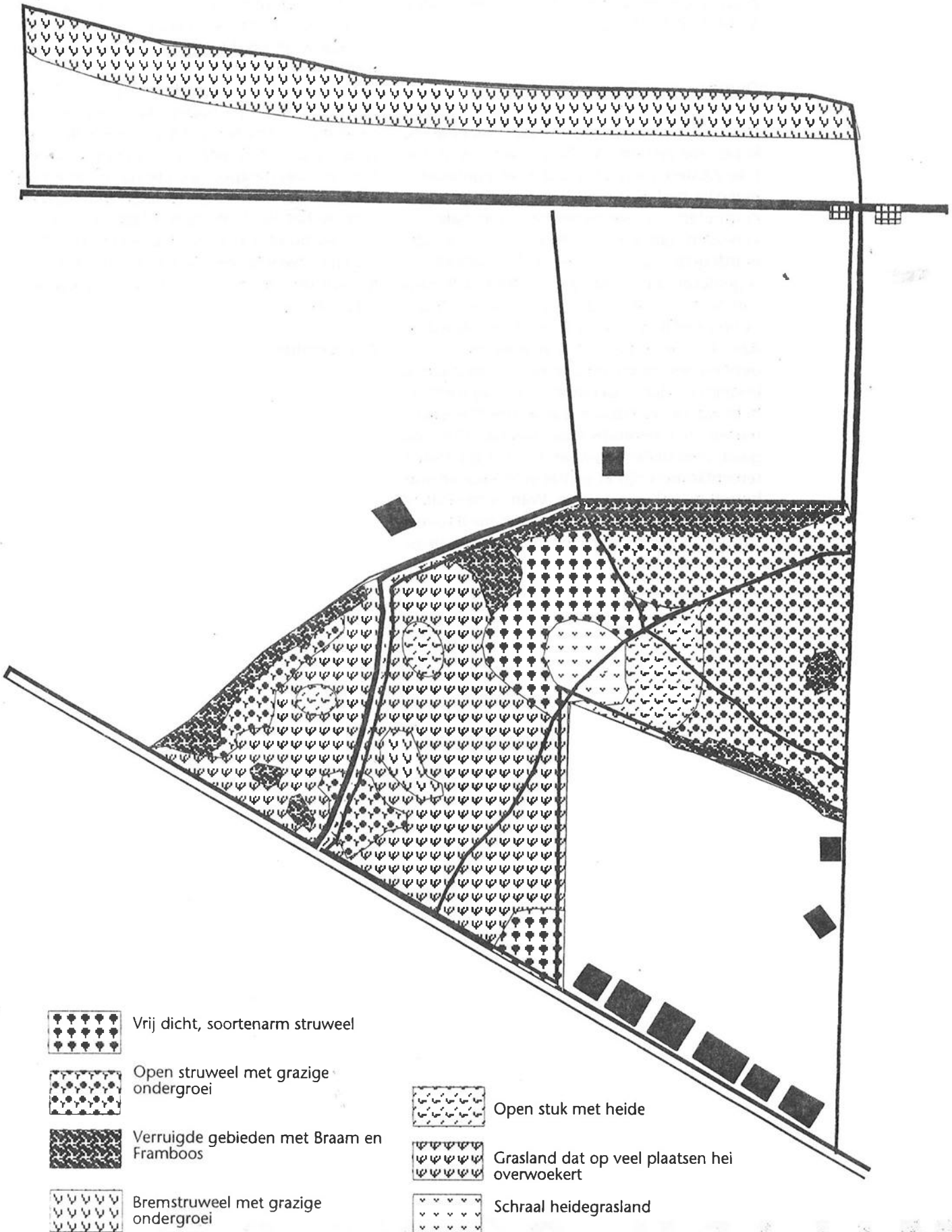
Dumpen naar Derde Wereldlanden

Een tv, koelkast of computer hebben we allemaal. Als één van deze apparaten het begeeft, kopen we een nieuw. Dat is voor ons, in het rijke Westen, niet zo bijzonder. Wat gebeurt er eigenlijk met al die oude tv's, koelkasten en computers die we netjes op laten halen of verkopen aan een handelaar? Gewoon, die wordt gedumpt in een Derde Wereldland! Het is gebleken dat er jaarlijks honderdduizenden van deze oude apparaten de grens over gaan. Voornamelijk naar Oostbloklanden, Afrika en Azië. De oude apparaten worden nog goed genoeg bevonden om daar een nieuw leven te beginnen. Het is gebleken dat ongeveer de helft van de 300 duizend afgedankte koelkasten voor het merendeel naar Ghana en Nigeria gaan. Voor de landen waar de oude apparaten terechtkomen zijn er echter veel nadelen wat betreft de milieu-aspecten. Want, een oude tv bijvoorbeeld gebruikt drie tot vier maal zoveel stroom als een modern toestel. Oude koelkas-

ten belanden met cfk's en al in Afrika. Ze functioneren daar nog een tijdje en staan dan waarschijnlijk te roesten langs de weg, tussen de autowrakken. Bij het milieu-adviesbureau CREM in Amsterdam wordt onderzoek verricht naar het verschijnsel "dumpen in Derde Wereldlanden". Ze hopen dat er op termijn regelingen komen om bijvoorbeeld de handelaren te verplichten een "minimumkwaliteitseis" van de apparaten te hanteren en de cfk's uit de koelkasten te laten verwijderen voor ze het land uit gaan. Maar, volgens de CREM-woordvoerder meet de overheid in deze nog met twee linten. Concrete afspraken zullen we dus voorlopig nog wel niet kunnen verwachten.

Adri Versluis.

Vegetatiekaart Galgenhei en Steilwand Siep

Beheerplan voor Galgenhei en Steilwand Siep

Een jaar geleden opperde de WMG al in het milieujournaal dat de Galgenhei dringend aan een nieuw beheer toe was. Dit is nodig omdat het gebied aan verruiging en verzuring dreigt ten onder te gaan. Hetzelfde geldt voor de steilwand De Siep, die vanwege de nabije ligging en de gelijksoortige type begroeiing meteen meegenomen is. Die constatering heeft geleid tot onderstaand voorstel om te komen tot een nieuw beheerplan. Begrazing met schapen staat in dat voorstel voorop. Het plan ligt momenteel ter beoordeling bij de gemeente.

1. LIGGING VAN DE TERREINEN

De Galgenhei is een gebiedje in het noorden van de bebouwde kom van Groesbeek aan de Nieuwe weg. Het gebiedje is 1,5 ha groot. Het half-open terreintje bestaat uit struweel en een heide-achtige tot grazige begroeiing. Geologisch gezien hoort de Galgenhei tot het centrum van de stuwwal, die Groesbeek als een hoefijzer omgeeft. Het gebiedje is vrij vlak en vormt een klein plateau, dat omgrensd wordt door enkele diepe erosiegeulen. Aan de noordkant is dat het dal van de Siep/Kamp, aan de zuidkant het diepe smeltwaterdal van de Stekkenberg/Wolfsberg.

De naam Galgenhei is al oud, want op kaarten van 1755 wordt het gebiedje al zo genoemd. De naam geeft aan dat er vroeger galgen hebben gestaan, waar mensen die een halszaak begaan hadden terecht gesteld werden. De galgenhei lag indertijd aan de rand van wat de 'Heerlijkheid Groesbeek' heette. In het begin van deze eeuw was het al een klein heideveldje, één van de vele die het buitengebied van Groesbeek rijk was. Buiten de grotere heidevelden in de officiële natuurterreinen zijn die kleine heideperceeltjes inmiddels allemaal verdwenen. De Galgenhei is het laatste heideterreintje in het Groesbeekse buitengebied. Eerherstel en bescherming van dit terreintje is dan ook gewenst.

De steilwand van de Siep ligt ongeveer tweehonderd meter ten noorden van de Galgenhei op het terrein van de Golfbaan Rijk van Nijmegen. Het is een onderdeel van een asymmetrisch erosiedal van de Siep/Kamp. De noordhelling van dit dal is vergeleken met de zuidhelling flauw hellend. Dit komt doordat hier aan het einde van de laatste ijstijd aan de noorhelling veel solifluctie heeft plaatsgevonden, waardoor de oorspronkelijke steile erosiedalwand sterk verflauwde. De ondergrond bleef hier door de ongunstige zonnestand lang bevroren, zodat de wel

ontdooide bovenlaag waterverzadigd raakte en naar beneden kon glijden. Bij de zuidhelling die door de zonne-instraling sneller opdroogde en sneller tot grotere diepte ontdooide, was die bodemvloeïing veel minder, waardoor die zijde veel steiler is gebleven.

Vanwege die zonne-instraling is die steile zuidhelling ook nu nog een warm en droog gebiedje met een speciale begroeiing, die te kenschetsen is als een schrale, droge, grasachtige heide. Vanwege dat droge, warme en schrale karakter kan de steilwand een bijzondere begroeiing herbergen. Onderaan de steilwand is een voedselrijk grasland te vinden met kruiden als Veldzuring en Paardebloem. Er stroomt een klein beekje met brandnetel langs de oever. De steilwand met onderliggende grasland is ca. 2,5 ha.

2. VEGETATIE EN FAUNA VAN DE GALGENHEI

Het heidekarakter van de Galgenheide is niet meer wat het geweest is. Vergrassing en dichtgroeien met struweel hebben hun intrrede gedaan. Uit vegetatie-onderzoek gedaan in november 1995 blijkt dat er op dit moment een aantal diverse typen vegetatie te onderscheiden zijn. In de tabel op de volgende pagina zijn ze beschreven en op de bijbehorende kaart is de ligging ervan aangegeven.

De begroeiing van de Galgenhei laat de sterke verruiging en struweellopslag zien. We zullen hier op beide punten ingaan.

Verruiging

De verruiging is goed te zien aan de vergrassing van het gebied met ruigtegrassen. Bochtige Smele en Struisgras zijn dominant aanwezig. De grassen zijn fors en laten nauwelijks andere soorten toe. Ook het voorkomen van Kropaar en Brandnetel en vooral het oprukken van ondoordringbaar bramenstruweel duidt erop dat er verrijking vanuit de lucht is opgetreden, waardoor het voedselarme karakter aangetast is. Deze verruiging is voorts nog verder versterkt doordat begrazing achterwege gebleven is.

Dichtgroeien door struweellopslag

Op bijna de helft van het terrein is struweel te vinden. Op sommige plaatsen is die al zo dicht dat er zich een strooisellaag heeft gevormd op de bodem met een spaarzame ondergroei. Op de meeste plaatsen is het struweel nog open en heeft het een grazige ondergroei. Het betreft een verruigde ondergroei met Braam, Brandnetel en ruigtegrassen. Amerikaanse Vogelkers maakt naast eik en berk een be-

Flora en fauna van de Galgenhei

Vegetatie

Aan de hand van een bezoek op 20 december 1995 is een vegetatie-beschrijving gemaakt, waarbij 6 vegetatietypen onderscheiden zijn.

1. Verruigde gebieden met Braam of Framboos.

Vooral langs de randen groeien ondoordringbare braamstruwelen. Naast Braam is Brandnetel en er algemeen. In deze struwelen staan ook regelmatig bomen, zoals appel, Es en Vogelkers.

Dichte framboosstruweel groeit in de achtertuinen van nieuwbouw- woningen.

Framboos en Braam komen overigens in mindere mate ook elders in het gebied voor.

2. *Vrij dicht, soortenarm struweel*, dat plaatselijk al zo hoog is dat de grazige ondergroei verdwenen is. De meest voorkomende soorten zijn achtereenvolgens:

Zomereik

Amerikaanse Vogelkers

Appel

Zoete Kers

Vlier

Braam

Brandnetel

3. Open struweel met grazige ondergroei

Boomlaag

Zomereik

Amerikaanse Vogelskers

Esdoorn

Ruwe Berk

Lijsterbes

Sterappel

Struiklaag

Framboos

Braam

Brem

Kruidlaag

Brandnetel

Bochtige Smele

Struisgras

Rood Zwenkgras

Witbol

Kropaar

Pijpestrootje

4. Open stuk met heide

Struiklaag

Brem

Hondsroos

Framboos

Kruidlaag

Schapezuring

Rood Zwenkgras

Bochtige Smele

Struisgras

Witbol

5. Schraal heidegrasland

Kruidlaag

Rood Zwenkgras

Struisgras

Schapezuring

Cladonia

Muizenootje

Ruig Haarmos

Buntgras (weinig)

Vogelpootje

Smalle Weegbree

St. Janskruid

Duizendblad

Struikheide

Dikkopmos

Biggekruid

Robertskruid

Haakmos

Veelbloemige Veldbies

6. Grasland dat op veel plaatsen heide overwoekert

Kruidlaag

Bochtige Smele

Struisgras

Rood Zwenkgras

Tandjesgras

Schapezuring

Biggekruid

Duizendblad

Dierenwereld

Zeer fragmantair, aan de hand van enkele bezoeken.

Insekten

Citroenvlinder, Kleine Vos, Aardhommel, Vuurwants, Zwarte Wegmier.

Vogels

Belangrijk fourageergebied van Sperwer/Torenvalk, Ring- en Huismus, Mezen zoals Staartmees, Groene Specht en Ekster.

In de herfst ook Koperwiek, Kramsvogel en Spreeuw op Vogelkers en Zoete Kers. In Bramenstruweel komen Grasmus en Zwartkop tot broeden.

Wilde Kers ook interessant voor Appelvink (overwinteraars) bijv. gezien 11-03-1995 7ex.

Zoogdieren

Konijn, Veldmuis, volgens bewoner soms Vos.

langrijk deel uit van het struweel.

Interessante plekken

Naast de verruigde gedeelten bevat de Galgenhei ook nog interessante stukken:

Struweel

Met name het open struweel aan de oostzijde van het gebied bevat nog enkele interessante soorten bevat zoals Zoete Kers, Sterappel en Hondshoos. Deze soorten dienen te blijven staan. Hun groeiplaatsen zouden de plaatsen kunnen markeren waar struweel gehandhaaft dient te blijven.

De open stukken met heide.

Het betreft vrij kleine plekken, waar Struikheide en Brem voorkomen.

Schrle heidegraslanden

Dit zijn plaatsen met een heel laagblijvende, grazige begroeiing. Het zijn soortenrijke plaatsen met veel kleine plantjes, waaronder Vogelootje, Muizeoortje, Biggekruid, Buntgras en mossen als Bekermossen (korstmos), Ruig Haarmos en Haakmos.

Doelstelling beheer

het beheer zou erop gericht moeten zijn om zowel heide als heidegraslandjes te bevorderen, het struweel selectief terug te dringen en de verruiging tegen te gaan.

3. VEGETATIE EN FAUNA VAN DE STEILWAND VAN DE SIEP

De vegetatie van de steilwand van de Siep is de afgelopen 15 jaar sterk veranderd. Door het achterwege blijven van begrazing is het sterk verruigd en er heeft flinke opslag van Brem plaatsgevonden.

15 jaar geleden

Op 24 juli 1981 zijn er vegetatie-opnamen gemaakt om de invloed van de toenmalige Endurorit op de vegetatie te bepalen.

Indertijd was de helling 80-100% begroeit met een lage, grasachtige vegetatie. Een veel voorkomende grassoort was Tandjesgras, die op veel plaatsen meer dan 75% van de bedekking uitmaakte. Daarna volgde Rood Zwenkgras en Gewoon Struisgras. Gewone Veldbies was steeds aanwezig, Pijpestrootje af en toe. Paashaver was soms te vinden op open plekken.

Van de kruiden was Schapezuring en Muizeoortje het algemeenst. Zij bedekten ieder gemiddeld zo'n 5% van de oppervlakte. Biggekruid stond er wat minder en kleine Bremplanten waren overal wel in kleine aantallen te vinden. Ook Vogelkers en Lijsterbes

waren af en toe te vinden. Op open plekken groeide soms Vogelootje.

Mossen waren ook talrijk. Ruig Haarmos was overal wel te vinden en vormde vaak zelfs flinke kussens. Ook het korstmos Bekertjesmos was overal te vinden.

Veranderd beheer

Deze situatie is drastisch veranderd sinds de Golfbaan Rijk van Nijmegen in 1986 het terrein verwierf en de steilwand sindsdien niet meer gemaaid of begraasd wordt. Struiken konden uitgroeien en de graszode raakte verstikt doordat het gras niet meer afgevoerd werd en een dikke laag afgestorven gras ging vormen. Door die verstikking en verstruiking veranderde de vegetatie sterk.

Huidige situatie

Brem bedekt 50-60% van helling. Ook Amerikaanse Vogelkers, Meidoorn en Zomereik vormen af en toe flinke struiken. Van de grassen is tegenwoordig Gewoon Struisgras veruit dominant.

Rood Zwenkgras is algemeen. In de schaduw van Brem komt vrij veel Kropaar voor, een echte ruigesoort. Pijpestrootje groeit in een tiental grote pollen op het steilste stuk van de steilwand; Tandjesgras is pleksgewijs nog vrij algemeen. Schapezuring is het meest algemene kruid. Biggekruid is bijna verdwenen; er groeit één pol struikheide. Ook Braam heeft zich gevestigd, maar is nog schaars.

Hieronder is de verandering in tabel gezet.

Gemiddelde bedekking van de soorten in 1981 en 1996'

	1981	1996
Tandjesgras	4	1
Gewoon Struisgras	2	5
Rood Zwenkgras	2	1
Gewone Veldbies	1	-
Paashaver	+	-
Brem	1	4
Vogelkers	+	+
Kropaar	-	1
Braam	-	+
Struikheide	-	R
Muizeoortje	2	R
Schapezuring	1	1
Biggekruid	1	-
Vogelootje	+	R
Ruig Haarmos	1	R
Bekertjesmos	1	R
Fauna*:		
Konijn		
Vos		

Struikheide

(* t.b.v. de fauna is nog geen inventarisatie verricht!)

Typische begroeiing, zoals die 15 jaar geleden veelvuldig voorkwam is nagenoeg verdwenen. Alleen op enkele kleine plekje, die niet meer dan enkele vierkante decimeters groot zijn, is deze laagblijvende begroeiing nog te vinden. Dit is te danken aan konijnen, die holen graven en plaatselijk de begroeiing kort houden. Op dergelijke plekje vinden we in volgorde van algemeenheid: Gewoon Struisgras, Muizeoortje, Schapezuring, Veldbies, Tandjesgras, Vogelpootje, Bekertjesmos, Struikheide en Ruig Haarmos.

4. VOORGESTELD BEHEER

Zowel de steilrand van de Siep als de Galgenhei zijn zeer interessante gebieden, die door verruiging en het ontbreken van beheer veel van hun waarde verloren hebben en nog verder dreigen te verliezen.

Vooraf op de Galgenhei is het noodzakelijk herstelbeheer toe te passen. Hierbij valt te denken aan een viertal zaken.

- a. terugdringen van het struweel. De Amerikaanse Vogelkers zou verwijderd moeten worden en plaatselijk ook wat Zomereik en Ruwe Berk. Pluksgewijs zou struweel gehandhaaft kunnen worden, waarbij de interessante soorten als Zoete Kers, Appel en Hondroos de struweelplekken bepalen. Plaatselijk, in het westen van het terrein zou zelfs struweel versterkt kunnen worden door enige aanplant te verrichten van oa. Meidoorn, Hondroos en Zoete Kers. Dit zou voordelig zijn voor de vogelwereld.
- b. Verwijderen van Braamopslag
- c. Huis- en tuinafval dient opgeruimd te worden, evenals gestorte zandhopen. De aardwal die de zandweg aan een zijde omgeeft, kan blijven liggen.
- d. Stukken van de galgenhei zouden geplagd kunnen worden.

Begrazing

Na deze herstelwerkzaamheden zou het zeer aan te raden zijn wanneer zowel de Siep als de Galgenhei extensief begraasd zouden worden door schapen van een klein soort heideschaap, dat nauwelijks verzorging behoeft. Door hun begrazingsactiviteit zorgen zij ervoor dat de opslag van struweel geremd wordt, dat de verruiging stopt, dat de heide weer meer de kans krijgt en dat de diversiteit in de gebieden toeneemt.

Afhankelijk van de begrazingsdruk zal de Brem op de Siep enigszins verminderen, maar er zullen vrij veel hoge struiken blijven staan.

De grasvegetatie wordt weer korter, zodat de oude situatie weer terugkeert en zelfs zal verbeteren door de verschromelende invloed van de schapen. Mogelijk wordt de helling dan een geschikt woongebied voor de Zandhagedis.

Om begrazing mogelijk te maken zouden de gebieden omheind dienen te worden. Draaihekjes zouden de toegankelijkheid van voetgangers waarborgen. Niet de gehele Galgenhei leent zich voor omheining. Het deel ten westen van de zandweg kan onbeweid blijven. Dit zou een struweelhoek kunnen worden.

De steilwand van de Siep en de Galgenhei zouden één geheel kunnen vormen door beide gebieden uit te rasteren. Op de weg Siep zouden twee wildroosters ontsnapping van de schapen moeten tegengaan. Door de omrastering van beide gebieden zou een totaal begraasd gebied met een oppervlak van 4 ha ontstaan, groot genoeg voor een jaarrondbegrazing van 3-4 schapjes. Bijkomend voordeel is dat er minder vuil gestort zal worden.

5. RECREATIEF MEDEGEBRUIK

Beide terreinen grenzen aan de GR-route (Pieterpad). Om de recreanten/wandelaars te informeren, kunnen borden geplaatst worden waarop informatie wordt verschaft over bijv. de geschiedenis van de Galgenhei (cultuurhistorie), de Geomorfologie (Siep) en over de natuurwaarden en het beheer van het terrein.

6. REALISATIE VAN HET PLAN

Om het plan tot uitvoer te brengen, is een stappenplan nodig, dat er als volgt uit kan zien.

1. Opstellen van een beheerplan
2. Uitzoeken subsidiemogelijkheden.
3. Benaderen Golfbaan Rijk van Nijmegen met begrazingsplan.
4. Begrazingsplan voorleggen aan omwonenden, gekoppeld aan excursie
4. Uitvoering werkzaamheden herstelbeheer
5. Subsidie-aanvragen
6. Omrasteren van beide gebieden
7. Plaatsen van informatie-borden
8. Periodieke evaluatie en eventueel bijstelling beheer

Henny Brinkhof

NATUURGEDICHT

KLACHT VAN DE DICHTER

Ik ben verbannen en moet schrijven
 maar wat ik schrijf bevalt mij niet;
 mijn hart zal altijd duister blijven
 en 't ijdel spel nog verder drijven,
 waarom? Een leugen wordt elk lied.

De meinacht op de zinken daken,
 narcissen in een tinnen pot
 nu in het bos de basten kraken
 van de oude sappen die ontwaken
 tot een doordauwd vernieuwd genot.

Helaas, ik werd te laat geboren,
 ik verreis mijn leven in een tram,
 nog nooit heb ik mijn weg verloren,
 ik draag een bril en loop geschoren,
 mijn wapens: uurwerk, pen en kam.

Ach, was ik Elegast. Gaan dolen
 bij maneschijn op een goed ros
 en dromen in het hout verscholen.
 Nu zit ik hier, ik ben bestolen,
 heb slaap en strik mijn dasje los.

Karel Jonckheere (1906-1993)

Uit: "Niemand moet me helpen sterven
 (maar eenieder mag me leren leven)".
 Een bloemlezing door Herman de Coninck,
 Houtekiet, Antwerpen, 1992.

De vorige keer bevonden we ons met een "Wie kent Groesbeek" in het Groesbeeks Bos in het Kraaiendal, een zeer fraai en nog vrij rustig deel van het bos.

Deze keer staan we op wellicht de meest onnatuurlijke en meest onrustige plaats van Groesbeek. Beton, asfalt en een nauwelijks aflatende stroom voorbijrazend ijzer vieren de boventoon. Mensen met grote tassen lopen af en aan aan weerszijden van de lawaaierige en rokende metaalstroom. Per dag komt er ongeveer 18 miljoen kilo langs.

Op de plaats waar we staan, heeft tot 1970 een andere stroom gelegen, die dwars op de vorige, toen nog veel kleinere stroom liep en op het kruispunt even onder de aanzwellende stroom doorliep. Het was een kabbelend stroompje, dat bestond uit de meest algemene en tevens meest bijzondere vloeistof op aarde. Sinds mensenheugenis stroomde het al min of meer op die plaats. Het stroompje was eens een stuk groter. De laatste decennia was het een stuk kleiner geworden door toenemende asfaltering en betonning.

In 1970 besloot men dat een dergelijk restantje natuur niet past in de cultuur, ook al was die cultuur genoemd naar de natuur. Het vloeistofstroompje mocht blijven, maar dan wel ondergronds, zodat niemand er last van had. Daar stroomt het nu nog, hoewel het stroompje zover ingekrompen is, dat er nog nauwelijks sprake is van een stroompje.

Verderop is het stroompje weer bovengronds te vinden. Het is echter geen vrij kronkelende stroom meer zoals het daar eeuwenlang het geval was, maar is kaarsrecht getrokken en in een diepe bedding gelegd. Op die manier stroomde de vloeistof snel weg en nam de ongewenste stroom zo weinig mogelijk ruimte in. Toch was men niet geheel ontevreden over de stroom. Je kon er namelijk allerlei stoffen in laten weglipen, die je liever kwijt dan rijk was. Het gevolg was wel dat de vloeistof zwart werd en dat het leven er helemaal uit verdween.

In Nederland en de buurlanden zijn bijna alle kronkelende vloeistofstromen op dezelfde manier geminimaliseerd, wat zich vorige jaar bijna wreekte toen de stroom, waarin alle stroompjes samenkwamen, ineens de cultuur dreigde onder te dompelen. Sindsdien is men wat meer geneigd

WIE KENT GROESBEEK

de stromen en stroompjes meer ruimte te geven. Ook is er langzaam een besef ontstaan dat cultuur alleen maar kan bestaan bij de gratie van natuur.

Voor Groesbeek zou dat kunnen betekenen dat we besluiten dat het stroompje er mag zijn, dat het wel het daglicht mag zien.

Dat het stroompje niet meer te zien is, betekent niet dat het ook voor immer ermee gedaan is. Het stroompje wacht alleen tot er een 'prins' komt die de bronnen ervan weer openlegt en het asfalt- en betoneffect voor een deel teniet doet.

De stroom die helemaal naar Duitsland gaat, kan ook op de meeste plaatsen weer gaan kronkelen, als we daar meer ruimte voor over hebben.

Ook het opnieuw bovengronds laten stromen op de plaatsen waar dat nu niet zo is, is mogelijk, want het overgrote deel van de infrastructuur waar hij gebruik van maakte ligt er nog steeds en wel op de plaats waar we deze keer staan. Het valt alleen helemaal niet op.

Als we de stroom weer de ruimte geven die het verdient, krijgen we daar ook wat voor terug. Leven. En natuur laat je leven.

Oplossingen opsturen naar Henny Brinkhof, Hobbemaweg 10, 6562 CT Groesbeek.

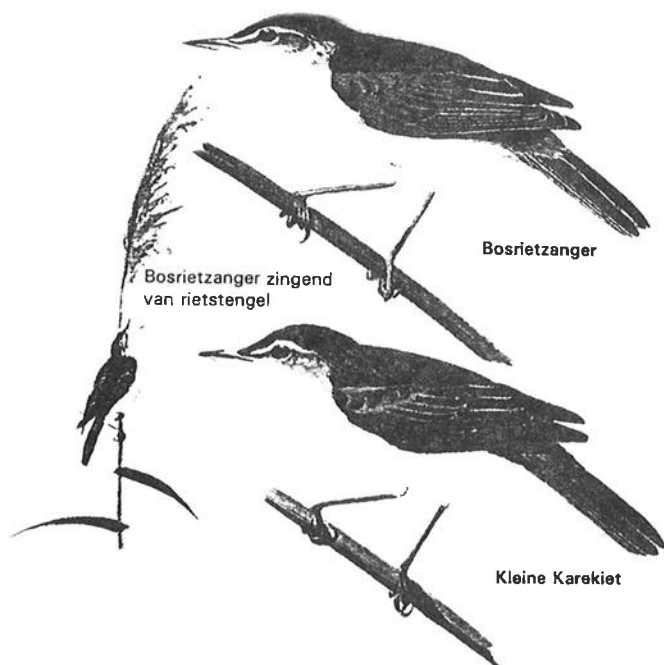
Succes met de speurtocht.

Wintervogels in de Foeerpot.

De Foeerpot zal bij de meeste lezers wel bekend zijn. Het ligt ingeklemd tussen de huizen bij de Mansberg. Het is een drassig hooilandgebiedje dat onder het beheer van de Milieuwerkgroep Groesbeek valt. Vroeger was dit gebiedje floristisch zeer interessant. Helaas is het gebiedje een tijdlang verwaarloosd. Sinds een paar jaar wordt hier weer jaarlijks gemaaid, waarbij het hooisel wordt afgevoerd. Hiermee wordt het gebiedje schraler en dus voor planten interessanter.

Maar er is meer te beleven in de Foeerpot. Er zijn namelijk ook vrij veel vogels te zien.

Doordat er een kikkerrijke sloot doorheen loopt vist er vaak een blauwe reiger. Deze is hier het hele jaar door te zien. De Foeerpot herbergt maar weinig broedvogels. Hiervoor is het simpelweg te klein. Een voor broedvogels interessant stukje is het waterbekken aan de noordzijde van de Foeerpot. Dit is in een paar jaar dichtgegroeid met o.a. wilgenstruweel en riet. Ondanks de kleine oppervlakte van het riet (niet meer dan 10 vierkante meter) broedden hier in 1995 1 kleine karekiet en 1 bosrietzanger. De kleine karekiet heeft hier ook in 1994 gebroed. Toen stonden er slechts een paar stengels om in te broeden. De kleine karekiet valt meestal niet zo op. Hij is klein en bruin en zit verborgen in het riet. Dat hij er wel is, is goed te merken aan zijn zang. Hij zingt vooral 's morgens vroeg zijn kare-kare-kare-kiet-kiet-kiet-kare enz.

Een andere leuke broedvogel is de grauwe vliegenvanger. Deze zomergast is gespecialiseerd in het vangen van insecten. Dit doen ze vanaf een uitkijkpost aan de rand van de Foeerpot. Ze zijn in de zomer vaak te zien op de uitstekende weipalen aan de kant van de Oude Drulseweg. In die bomenrij broeden ze ook.

Als het in de Foeerpot floristisch minder interessant wordt, wordt het voor de vogels interessanter. Elke herfst strijkt er een grote gele kwikstaart neer in het snel stromende beekje dat de Foeerpot omringt. Soms komen er meerdere. Als het hard gaat vriezen verdwijnt de grote gele kwik. Ditzelfde is ook bij de Bruuk te zien waar de grote gele kwik ook in de herfst en winter voorkomt. Als het hard gaat vriezen wordt het slootje om de Foeerpot ondanks het verdwijnen van de grote gele kwik nog interessanter. In het buitengebied vriezen de meeste slootjes dicht. De weinige slootjes die openblijven hebben een sterke stroming. Daar is dus een concentratie van watervogels te ontdekken. In de Foeerpot-sloot zitten dan de watersnip en het witgatje. Het witgatje is een steltloper met een donkere rug en een witte buik. Als hij (meestal luid jodelend) opvliegt is zijn lichte staart en stuit te zien. Vandaar de naam witgatje. Ze broeden hoog in het noorden en overwinteren vooral ten zuiden van Nederland. De watersnip is bekend van het oude briefje van 100. Ze broeden wel in Nederland, maar niet zoveel meer. Onze snippen overwinteren ook nog eens meer naar het zuiden. De snippen die hier overwinteren komen uit het oosten of het noorden.

Een andere snip is in de winter wat meer in de Foeerpot te vinden. Dit is het bokje. Deze lijkt op de watersnip, maar heeft goudgele strepen en een kortere snavel. Ze zitten wat meer op het (gemaaide) hooiland. Pas als ook dit hard bevroren is zoeken ze hun toevlucht tot de slootjes. Het bokje is in Nederland veel zeldzamer.

Dit jaar waren deze steltlopertjes mooi te zien in de Foeerpot. Op de volgende dagen zat er een witgatje: 23-1, 27-1, 10-2, 24-2. Bokjes waren aanwezig op 23-1 (1), 10-2 (2). Watersnip op: 27-1 (1), 10-2 (2), 24-1 (1), 2-3 (1). Maar er was meer. Het mooiste dat er deze winter zat was een waterral. Deze zeldzame broedvogel overwintert in klein aantal in Nederland. In de omgeving van Groesbeek kwam de ral als broedvogel in de Bruuk voor. Tijdens de invatarisatie van 1995 is hij in ieder geval daar niet meer gevonden. Er broedt misschien nog een enkel paartje in de Ooypolder. Het is dus zeer bijzonder dat een waterral in de Foeerpot overwinterd. Deze vogel kan af-

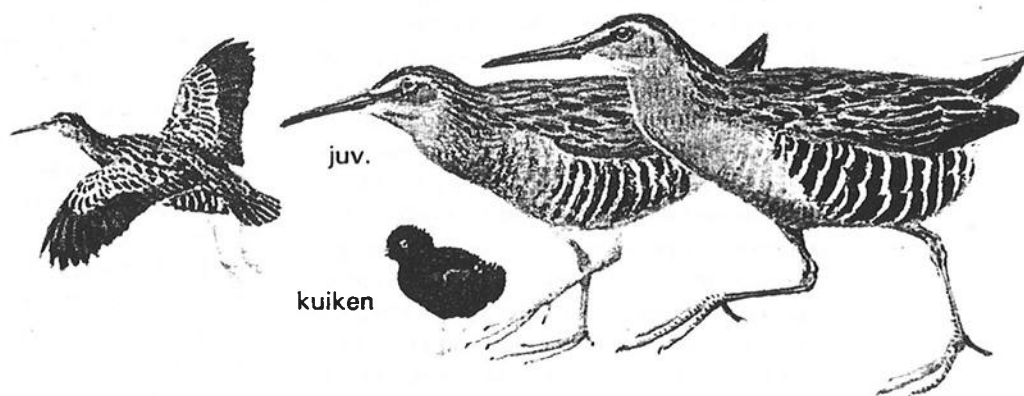
komstig zijn uit Noord of Midden-europa. De waterral zat vaak in het snel stromende slootje langs het opvangbekken (dat drassig is en dus een goed waterralbiotoop). Vooral toen het hard vroom was hij daar mooi te zien. Hij trok zich niets aan van langslappende mensen, en was dus ook dicht te benaderen. De waterral heeft een bruin gestreepte rug en een blauwe buik. De flanken zijn zwart-wit getekend. Het opvallendste is zijn knalrode vrij lange gebogen snavel. De waterral is op 21-1 ontdekt en was in ieder geval tot 2-3 aanwezig. Hij is in die periode 5 keer gezien. Later toen het dooide

was de ral veel schuwer en alleen 's morgens vroeg aanwezig.

Andere vogels bij de Foerperpot waren sijnzen. Daartussen zaten dit jaar ook wat barmstijzen met een maximum van 10 op 21-1. Deze vinkachtigen komen in bepaalde jaren meer naar Nederland. Ze komen dan uit het noorden om hier te overwinteren.

Iets anders leuks waren 3 wintertalingen die er op 10-2 zaten. Deze kleine eendjes worden maar zelden gezien. Als ze gezien worden is dit meestal op de Zandvanger of bij de Bruuk. Maar omdat er veel was dichtgevroren vluchtten deze drie naar de Foerperpot.

Raymond Klaassen

Waterral

De Vitaliteit van bossen in Nederland in 1995

Doel en methode

In 1995 is het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij gestart met het nieuwe meetnet Bosvitaliteit. De landelijke vitaliteitsinventarisatie van voorgaande jaren is dit jaar niet uitgevoerd. Het meetnet Bosvitaliteit bestaat uit 200 punten, die representatief zijn voor de bossen op de zandgronden. Het doel is het volgen van veranderingen van de vitaliteit van de belangrijkste boomsoorten en van veranderingen die in het ecosysteem als geheel optreden. Daarnaast richt het zich op de oorzaken van beide veranderingen. In een intensief monitoringsprogramma worden behalve de vitaliteit van de bomen en de insekten- en schimmelaantastingen ook de chemische samenstelling van de bodem, de bladsamenstelling, de bodemvegetatie en mycorrhiza's (wortelzwammen) opgenomen. Voor het rapport van 1995 waren de gegevens van de vitaliteit, de insekten- en schimmelaantastingen en de profielbeschrijving van de bodem beschikbaar.

De vitaliteit van het Nederlandse bos

De opname van de vitaliteit is gebaseerd op internationale richtlijnen. Evenals in voorgaande jaren wordt de vitaliteit bepaald aan de hand van naald- of bladbezetting en naald- of bladkleur van de boomkroon. De daaruit afgeleide klassen zijn naar afnemende vitaliteit: vitaal bos, minder vitaal bos, weinig vitaal bos en niet vitaal bos. Het aandeel van de klassen weinig en niet vitaal bos samen wordt gebruikt als maatstaf voor de verandering van de vitaliteit.

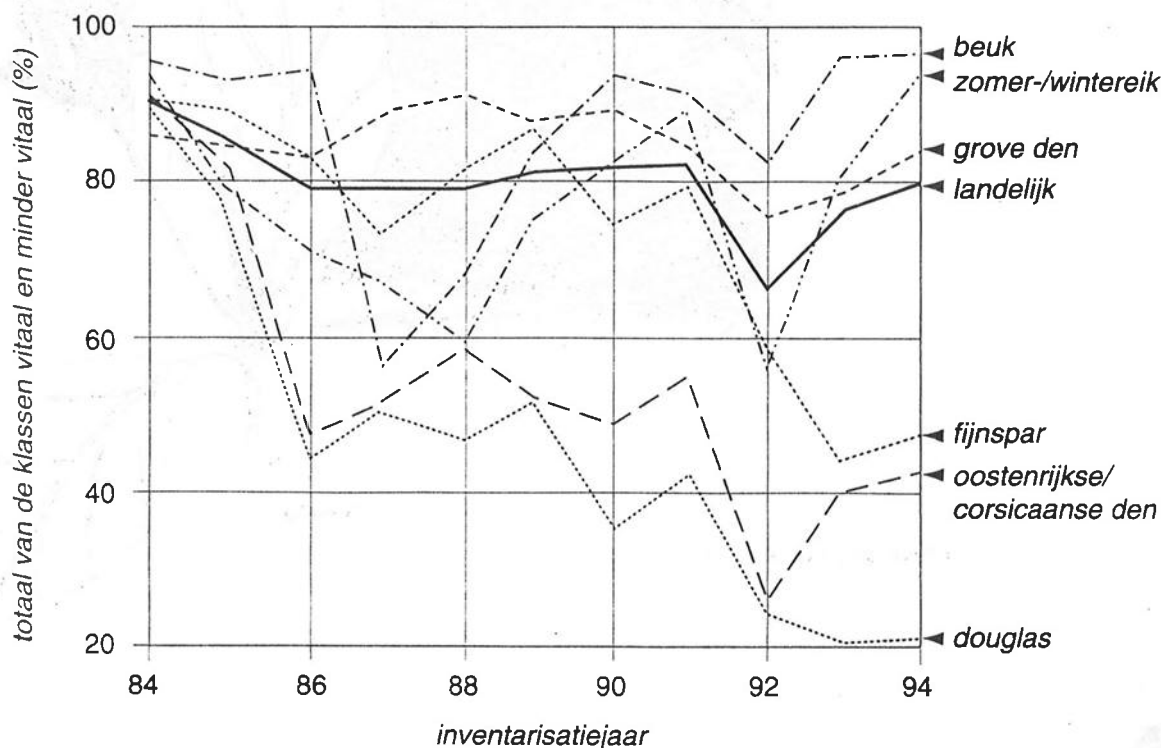
Uit de beschrijving van de bodem is het vochtleverend vermogen van de bodem en de bodemgeschiktheid voor bossen bepaald.

Resultaten

Bij de beuk en in mindere mate bij de eik en de Japanse lariks is de vitaliteit achteruit gegaan. De vitaliteit van de andere boomsoorten, grove den, Corsicaanse den, Douglas en fijnspar, bleef min of meer gelijk. Vergeleken met resultaten van de landelijke inventarisatie uit 1994 is de vitaliteit van de bossen op de zandgronden enigszins verslechterd. Het aandeel weinig en niet vitaal bos nam toe van 21% tot 24%.

De achteruitgang van de beuk is voor een belangrijk deel een gevolg van droogte en zaaddracht. Bij eik en Japanse lariks spelen in beperkte mate schimmel- en insektenaantas-

Overzicht vitaliteit 1984-1994

tingen een rol bij de achteruitgang in vitaliteit. Deze factoren verklaren de achteruitgang in vitaliteit echter niet volledig.

Ernstige aantastingen van insecten of schimmels werden bij de vitaliteitsopnamen zelden waargenomen. Bij fijnspar komt in enkele opstanden aantasting van de letterzetter voor, waarbij ook sterfte van bomen optreedt. Lichte aantasting van de schimmel *Sphaeropsis* komt in ca. 40% van de dennenbossen voor.

Regionaal bestaan er geen grote verschillen in vitaliteit. De aanwezige verschillen tussen de bosgebieden worden voor een belangrijk deel verklaard uit de verschillen in boomsoortensamenstelling. Vergeleken met 1994 lijkt er sprake van een verslechtering van de vitaliteit in het oostelijk, midden en zuidelijk bosgebied. In de andere bosgebieden bleef de vitaliteit min of meer gelijk.

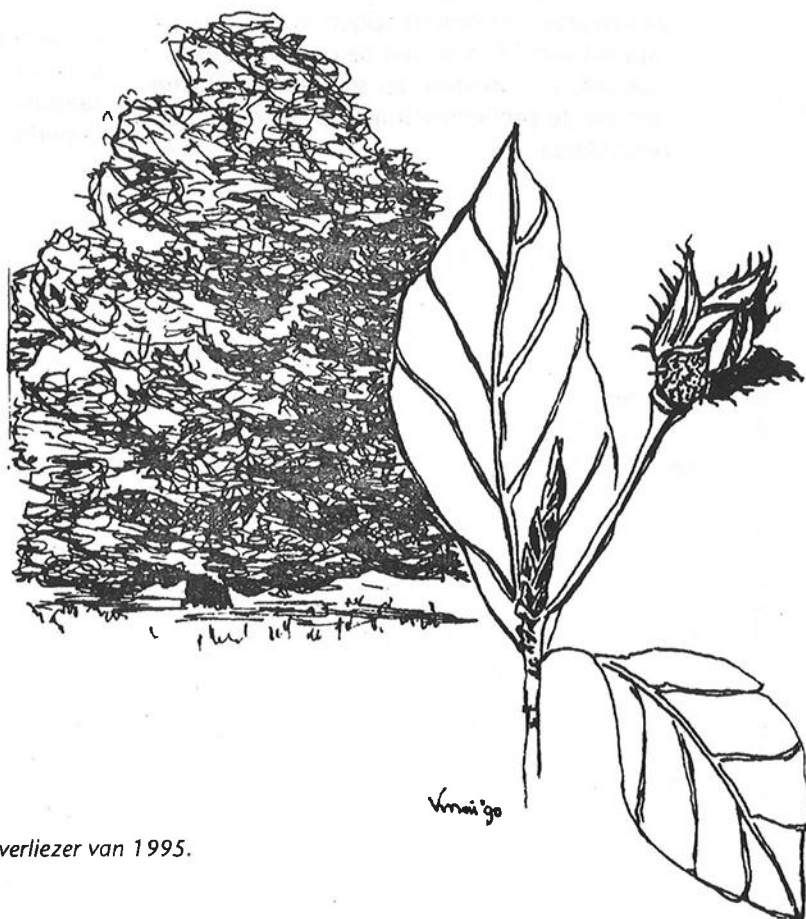
Fijnspar, Douglas en Corsicaanse den vertonen een negatieve trend in de vitaliteitsontwikkeling over de periode 1984-1995. Voor de blijvend slechte vitaliteit is geen eenduidi-

ge verklaring te geven. Bij fijnspar lijken extreme weersomstandigheden in combinatie met aantasting door letterzetter een belangrijke factor. Onderzoek heeft aangetoond dat een onevenwichtige voedingsstoffenbalans als gevolg van hoge stikstofgehalten een nadelig effect heeft op de vitaliteit van de Douglas. Mogelijk speelt ook wortelzwam een rol.

De meetpunten vertonen vrij grote verschillen in vochtleverend vermogen van de bodem en bodemgeschiktheid. Deze kenmerken zullen in de analyses worden betrokken.

De resultaten van het onderzoek naar de chemische samenstelling van de bodem, de blad-samenstelling en de bodemvegetatie komen pas in 1996 beschikbaar. In 1996 zullen analyses worden uitgevoerd naar verbanden tussen vitaliteit en de beschikbare gegevens van de opstanden, de bodemkenmerken, de bladsamenstelling en de (berekende) deposities.

Ad Gerrits

Beuk, de grote verliezer van 1995.

Uit Groesbeeks verleden deel 26:

Groesbeek na de Landbouwcrisis van 1880

De Groesbeekse landbouw is omstreeks 1900 gedetailleerd beschreven. De reden daarvoor lag in de landbouwcrisis die omstreeks 1880 in Nederland uitbrak. De Staten van Gelderland gaven, toen de crisis maar voort bleef duren, in 1896 een commissie opdracht de toestand van de Gelderse landbouw te onderzoeken en te bezien wat er aan gedaan kon worden. Voor dat onderzoek kwamen van 43 gemeenten binnen de provincie gegevens op tafel, waaronder ook van Groesbeek.

De Landbouwcrisis van 1880

De oorzaken van de grote landbouwcrisis waren onder meer de massale aanvoer van goedkoop graan uit Noord-Amerika en invoerbeperkingen voor Nederlandse producten in landen als Duitsland, België en Engeland. Ook de Gelderse landbouw werd zwaar getroffen. Aanvankelijk konden de boeren op het zand het nog goed redden. Zij hadden in zekere zin ook voordeel bij de lage graanprijzen omdat deze hen in staat stelden meer graan te kopen als veevoer. En de prijzen voor veeproducten bleven nog een poos redelijk op peil. Toen ook deze prijzen kelderden werd de gehele Nederlandse landbouw zwaar getroffen.

"Gestadige achteruitgang?"

In de eerste helft van de jaren negentig was de toestand deplorabel. Dit was aanleiding voor de Staten van Gelderland om bij besluit van 5 november 1896, No. 6, een commissie in te stellen "belast met het instellen van een onderzoek in de provincie naar den gestadigen achteruitgang van den landbouw en met de overweging der vraag in hoeverre daaraan zoude kunnen worden tegemoet gekomen door het in het leven roepen van beschermende rechten op de landbouwproducten of door het nemen van andere maatregelen, en zoo ja, welke". Voorzitter van de commissie was Jhr. G.J.J.M. Dommer van Poldersveldt. Om zicht op de ernst van de toestand te krijgen raadpleegde de commissie deskundigen en benaderde zij burgemeesters via een vragenlijst. Verder maakte elk commissielid met behulp van dezelfde vragenlijst rapport op voor een of meerdere gemeenten. Op de laatste wijze is het rapport voor Groesbeek gemaakt. Men gebruikte ook de gegevens van de staatscommissie voor de landbouw, die enige jaren eerder had gerapporteerd over de toestand van gemeenten over heel Nederland, voor zover het om Gelderse gemeenten ging.

Het was de voorzitter van de commissie

zelf, Jhr. G.J.J.M. Dommer van Poldersveldt, die verslag deed van de toestand in Groesbeek. Hierbij kreeg hij hulp van burgemeester R. Ottenhof, gemeentesecretaris H.G. Wijers en de landbouwers Andries Gerrits, H. Cillesen, A. Coenen en Van Bruggen. Gerrits, Cillesen en Coenen waren ook raadslid. Jhr. Dommer van Poldersveldt kende de situatie in Groesbeek goed. Hij was geboren en getogen in het naburige Ubbergen en van 1874 tot 1881 was hij burgemeester in Groesbeek en later in zijn geboortedorp waar hij in 1914 in zijn villa "Torenzicht" ook overleed.

Toestanden in Groesbeek

In zijn conclusie van het onderzoek naar de landbouwtoestanden in Groesbeek schrijft Dommer van Poldersveldt: "Als men Groesbeek heeft gekend, gelijk ik in mijn jeugd, zonder spoorwegverbinding zonder grindwegverbinding hoegenaamd, met den beruchten *Stekkenberg* het *Hordengat* en de *Bruuck*, waar de bewoners als halve wilden in heiplaggenhutten, ja in kuilen met een dak er op en een oude kachelpijp als schoorsteen, woonden, staat men verbaasd en in het land is misschien nergens de weerga van dergelijke verbetering aan te wijzen! Ook na mijn Burgemeesterstijd 1874-1881 is er veel vooruitgang. Mijn voorganger Mr. Vredenburg Engelenburg 1869-1874 gaf daartoe den stoot, door wegenverbetering. Het onderwijs deed veel goed, de Zusterschool beschaafde de meisjes en de Geestelijkheid heeft steeds krachtig medegewerkt om den algemeenen toestand te verbeteren, de Groesbeekers, hoewel ruw van aard, zijn godsdienstig en daardoor heeft de Geestelijkheid veel invloed ten goede, waar soms de Burgerlijke autoriteit in kracht zou tekort schieten, al zit er ook in het volk eerbied en ontzag voor de over hen gestelden, mits deze maar flink en zonder aanzien des persoons optreden. De huidige burgemeester Ottenhoff, sinds 1881 in functie, werkt ijverig den vooruitgang in de hand. De plaatsing van een brigade *Maréchaussee* met eigen kazerne draagt veel bij tot gemakkelijker en krachtiger verzekeren van de goede orde. De wildstrooperij blijft intusschen inheemsch; en terwijl hier te lande de jachtdelicten betrekkelijk gering gestraft worden, zien de Groesbeekers daarin (als hunne ouders) niet enkel een geliefd vermaak, maar ook een niet onaardige bron van inkomst." En als belangrijkste maatregelen ter verdere verbetering van de toestanden noemt hij bescherming van de boeren door verhoging van de invoerrechten op landbouwproducten en "vermindering drankverbruik en trouwer schoolbezoek". Over de landbouw, het eigenlijke onderwerp van het onderzoek, zegt deze tekst

Foto 1.
De Leppert in 1897.
Omstreeks dit jaar concludeerde men dat in Groesbeek de woningen sterk waren verbeterd ten opzichte van enkele tientallen jaren terug. Eerder was dit een plek "waar de bewoners als halve wilden in heiplaggenhutten, ja in kuilen met een dak er op en een oude kachelpijp als schoorsteen, woonden.
uit: G.G. Driessen en A. Bosch. "Groesbeek. Beeld van een dorp". Groesbeek, 1993.

weinig. In de antwoorden op de afzonderlijke vragen komt deze beter aan bod. In onderstaande haal ik de aardigste vragen met de antwoorden gedeeltelijk aan.

Welke is de algemeene toestand der gemeente?
Ligging: "hoog en gezond onmiddellijk aan de Duitse grenzen".

Veestapel: "Paarden 146, rundvee 745, varkens 1100, geiten 450 stuks".

Is er gelijkheid van toestanden met andere gemeenten in de streek, of belangrijke afwijkingen?
"Ofschoon er wel overeenkomst met aangelegen streken bestaat, heeft Groesbeek door bijzondere - vroeger geïsoleerde - ligging een eigenaardig karakter behouden. Het type der bevolking is gaandeweg meer beschaafd, zeer werkzaam en ziet tegen geen moeite op, waar wat te verdienen valt. Voor het boerenbedrijf zijn de hoge ligging en de verwijderde weiden een groot nadeel. De plaatselijke industrieën, bezemmakerij, waldbessenpluk en vooral in de laatste jaren het venten van parapluïen, waartoe soms 1000 ingezetenen zich met woonwagens en hondenkarren naar elders (meest buitenlands) begeven, brengen zeer veel geld in de gemeente ... Ook zijn de woningen verbeterd."

Aard en verhouding van de bedrijven

"De veestand is beduidend vooruitgegaan,

hetgeen wordt toegeschreven aan het goedkope graan, dat nu niet meer verkocht, maar opgevoerd wordt. Ook de varkenshouderij is dientengevolge sterk toegenomen, speciaal bij de kleinere bedrijven. Door die vermeerdering van veestapel wordt het land veel beter bemest en is cultuur en opbrengst gunstiger."

Is er veel of weinig groot grondbezit?

"Er is veel groot grondbezit. Een tweetal goederen van circa 700 Hect., een van 400 Hect., een van 200 Hect., een paar van 150 en 100 Hect. en daaromtrent, dan kleinere, en eindelijk tal van minderen omvang, boerderijen en arbeidersplaatsjes met kleine stukken bouwland."

Aard en onderhoud der land- en waterwegen

"De wegen verkeerden in gunstigen staat van onderhoud en dat voor betrekkelijk geringe kosten, omdat leem en grind ter plaatse aanwezig zijn, en de bodem goed is. Bij vorstperiodes hebben de wegen zeer veel last van het opvriezen, omdat de grond leemachtig is. Het vervoer van hout, steen en pannen doet dan veel nadeel. Een twintigtal jaren geleden bestond hier hand- en spandienst, (in de volkstaal zeer eigenaardig "boerezen" genaamd). Later is die vervangen door Hoofdelijken om-slag."

Landbouw-onderwijs

"Landbouwlezingen of voordrachten worden hier zeer slecht gevolgd. Men beweert, dat, al ware er hier gelegenheid, er toch geen gebruik van zou gemaakt worden. Men ziet er geen heil in! Inderdaad, een zeer zonderling verschijnsel, daar de Groesbeekers uit hun aard zeer vooruitstrevend en werkzaam zijn en hun bedrijf zeer goed voeren en verbeteren. ... Er schijnt echter een soort wantrouwen in het proefhoudende van de wetenschap der leeraren te bestaan; anders is deze tegenstand niet uit te leggen."

Zijn de landerijen aangesloten of zijn bijv. de weiden van de hoeve verwijderd?

"Een der grootste nadeelen van het bedrijf in Groesbeek is, dat de weiden er weinig en slecht zijn. Aan de Maaskanten of in de Ooij moet men zich daarvan voorzien. Dat is een paar uur ver en kostbaar. Dichterbij zijn de Deutsche weiden onder Cranenburg en Wijle[r] gelegen, ten naastenbij aangrenzende, doch de maatregelen op het grensvervoer zijn zoo uiterst bezwarend, dat het gebruik dier weilanden zeer lastig wordt. Sommige eigenaren in het zogenaamde Nederrijkswald hebben kunstweiden, doch deze zijn onvoldoende en niet te vergelijken met polderweiden."

Bemesting

"In de laatste jaren veel verbeterd, daar er meer en betere stalmest is, door meerder vee- en varkenshouderij. Van uit Nijmegen wordt,

vooral naar Bergendal en Nederrijkswald, veel stratenmest aangevoerd, en met goed succes gebruikt, (300 karvrachten à f2, per vracht). Stratenmest beter gezuiverd gelijk elders geschiedt, ware wenschelijk, en heel wat minder gevaarlijk voor het vee. Ook het vervoer per as is een bezwaar. Ware er te Groesbeek aan het spoorwegstation een losplaats, zeer stellig zou er ook in het centrum en oostzijde der gemeente veel gebruik van gemaakt worden."

Wordt grond- en kunstbemesting aangewend?

"Groenbemesting geschiedt weinig, wel wordt veel kunstmest gebruikt, en vooral op de leemachtige gronden, met uitnemend resultaat. De afdeling van den Boerenbond legt er zich dan ook speciaal op toe, coöperatief kunstmest in te slaan van prima kwaliteit en tegen redelijken prijs. Gebruikt werd in het laatste jaar.

Superphosphaat-guano	4000 K.G.
Thomasphosphaat	130.000 K.G.
Stratenmest-compost	300 vrachten
Stalmest	40 vrachten
Beer en faecaliën	20 vrachten
Roet	1000 K.G."

Vruchtverwisseling

"In den regel wordt hier rogge en haver met aardappelen verwisseld, ook klaver wordt veel verbouwd en wel, bij deugdelijke bemesting, met uitnemend resultaat."

Foto 2.
Nijmeegsebaan
De Nijmeegsebaan een eeuw (?) geleden. Heel lang is het boven op de stuwwal kaal geweest, er was meer heide dan bos. Het terrein leverde materiaal voor de bezembinderij.
uit: G.G. Driessen en A. Bosch. "Groesbeek. Beeld van een dorp". Groesbeek, 1993.

Veeteelt

"De rundvee- en varkensteelt is de laatste 20 jaren ontegenzeggelijk vooruitgegaan, niet enkel wat quantiteit, maar ook vooral wat qualiteit betreft. ... Schapenteelt heeft geen beteekenis meer, vroeger waren er een paar kudden. Aan geitenteelt daarentegen wordt veel gedaan. Er zijn vier veemarkten. De twee drukt bezochte in April."

Zuivelbereiding

"De zuivelbereiding is niet slecht, hoewel volgens oude methode. De grondstoffen zijn goed en er worden steeds goede prijzen voor de producten gemaakt ter markt in Nijmegen. Geknoeid wordt er niet, ook niet door vermenging met kunstboter. Aan de bewerking van de boter wordt meer zorg besteed dan vroeger. Er is één boterfabriek met handkracht die gunstig werkt. ... De boterfabriek is coöperatief en verwerkt 255.000 liter melk (8680 K.G. boter). Productie van roomboter daarbuiten gerekend 35000 K.G. en kaas 400 K.G."

[Handel in rund-]vee

"... van geen beteekenis, enkele voor eigen gebruik en op de gewone markten. Koopliden komen hier niet. Verbod van uitvoer naar Duitsland werkt daarbij zeer ongunstig op den handel. In varkens daarentegen is zeer veel handel en koopliden voor dat artikel komen dagelijks. Wordt intusschen ten zeerste belemmerd door den vrijen invoer van Amerikaansch spek. De landbouwer-handelaar A. Gerrits verklaarde vroeger met succès 54 à 60 varkens te slachten en in zijn winkel te verkoopen, nu geen enkele meer! Dat zijn feiten en cijfers die spreken!"

[Handel in] zuivel

"Boterhandel ter Nijmeegsche markt. Vroeger melkuitvoer naar Duitsland. Thans eveneens verboden, tot groote schade."

Ooftteelt

"... De wald- of boschbessen worden kosteloos geplukt."

Handel in producten daarvan

"Alleen in dit laatste artikel bestaat handel van beteekenis op Engeland, hoewel minder dan vroeger. Bracht veel geld in, daar de materie niets kost!"

Boschcultuur

"Van beteekenis, en daaraan wordt zorg besteed, vooral door inpoten van dennenboschen. Veel geveld in de laatste jaren. Het

eikenhout (slag- en schelhout) wordt over het algemeen te vroeg gehakt (om de 7 jaar) dan nog onvoldoende tot wasdom..."

Houthandel

"In dennenhout, vooral voor de mijnen, in eikenschelhout, looi- en talhout..."

Speciale culturen

"... De wald- of boschbessen (in de natuur in de bosschen groeiende) zijn een speciaal Groesbeeks product. Ook uit het naburige Reichswald worden er nog veel en gratis geplukt, in tonnetjes verpakt, aan tusschenhandelaren te Nijmegen verkocht, die ze daarna naar Engeland overmaken, via Rotterdam. Ook de berken bezems komen voort uit een inheemsche cultuur: het berken hakhout. Gedeeltelijk wordt dit aan opkoopters verkocht, en door de bezembinders behandeld. Maar ook voor een groot deel gaan de Groesbeekers het eenvoudig halen, waar zij weten het te kunnen vinden (more majorum). Voor berkenhout is de bodem uitnemend geschikt. Werd er niet zoo geruïneerd in de bosschen, zeer stellig zou men meer berkenhout cultiveeren, nu echter wordt, om het misbruik, het veel verwijderd."

Hoe staat het met het drankverbruik?

"Is hier groot en toenemende, het grootste euvel waaraan de welstand der gemeente lijdt. Bestond het drankverbruik, of beter gezegd misbruik, niet vooral onder den minderen stand, er kon, bij de geregelde verdiensten en niet zeer groote behoeften, bepaald welvaart heerschen! Verbruik over 1896 16.506 Lit. à 50%, omgerekend de hoogst belangrijke hoeveelheden die den fiscus ontgaan en in de Pruisische herbergen en te Nijmegen gebruikt worden."

Plaatselijke industrieën. Hoe is de toestand der arbeiders?

"Voor die het bezemmen en parapluïe venten uitoefenen, gunstig. Omvang bezemmen ± 150.000 tegen 4, 5 en 10 ct per stuk vooral naar Duitsland. Waldbessenhandel 25.000 vaatjes à f0.25 per vaatje (± 5 liter inhoud) speciaal voor Engeland." Parapluïen venten welke daartoe in de Duitse fabrieken worden opgekocht."

De aanleiding voor het maken van het verslag was de crisis in de landbouw. Maar het beeld dat Dommer van Poldersveldt in zijn verslag geeft van het Groesbeek van een eeuw geleden is bepaald geen beeld van een in crisis gedompeelde gemeenschap, ook niet voor wat betreft de boeren. Die hadden weliswaar te leiden van de sluiting van de grens met Duitsland en het gebrek aan weiland maar daar stond tegenover dat er een profijtlijke omschakeling bezig was

Foto 3.
 Bosbessenpluk
 Met de voortgaande
 bebossing van de heide
 verspreide zich de
 bosbes in Groesbeek.
 Onder de aangeplante
 dennen voelt deze
 struik zich goed thuis.
 uit: G.G. Driessen en
 A. Bosch. "Groesbeek.
 Beeld van een dorp".
 Groesbeek, 1993.

op veredeling (kopen van veevoer en maken van veeproducten), dat er een voordelige coöperatieve vorm was gevonden voor de aankoop van het nieuwe 'wondermiddel' kunstmest door een afdeling van de Boerenbond en dat er een nieuwe kleine boterfabriek was "die gunstig werkt". En ook op ander terrein was Groesbeek niet in mineur: door de bloeiende handel op Duitsland kwam er veel geld binnen en er werd volop gebouwd waarbij de huisvesting sterk verbeterde. Uit andere bron weten we dat deze veranderingen ten goede tot aan de Eerste Wereldoorlog aanhielden. Daarna werd het beeld wisselend met negatieve tendensen in de jaren twintig en een werkelijke crisis in de jaren dertig.

Paul Thissen

Bronnen

- Rapport van de bij besluit der Staten van Gelderland d.d. 5 november 1896 no. 6 benoemde commissie, gelast met een onderzoek naar den toestand van den landbouw. Arnhem, z.j.
- Nederlands Adelsboek 1941 (voor de gegevens over Jhr. G.J.J.M Dommer van Poldersveldt).

Illustraties

- G.G. Driessen en A. Bosch. Groesbeek. Beeld van een dorp. Groesbeek, 1993. (uit de foto-collectie van G.G. Driessen)

ZUINIG OMSPRINGEN MET HET MILIEU DANKZIJ ECOTEAM

Wat de Weightwatchers zijn voor afslankers, zijn EcoTeams voor milieubewuste mensen. Zuinig omspringen met energie, water en afval lukt samen beter dan alleen. Dat ontdekte de Rijksuniversiteit in Leiden. Zo'n twee jaar geleden zijn de eerste EcoTeams in Nijmegen gestart. Tot nu toe hebben er zo'n twintig EcoTeams het programma doorlopen of zijn er nog mee bezig. Al met al een bescheiden begin. Het steunpunt 'EcoTeams Nijmegen en Omgeving' wil meer en streeft naar een snellere groei. Ze wil dit bereiken o.a. door aan het EcoTeamprogramma meer bekendheid te geven.

WAT IS EEN ECOTEAM?

Het zijn groepjes van 6 á 10 mensen uit verschillende huishoudens die eens per maand, in totaal acht keer, bij elkaar komen om samen te zoeken naar manieren om hun huishouden milieuvriendelijker in te richten. Zij werken aan de hand van een werkboek vol met eenvoudige tips die grote en kleine besparingen opleveren.

WAAROM IN EEN ECOTEAM?

De meeste mensen stappen in een team omdat ze hun steentje willen bijdragen aan een leefbare wereld. Het zijn doorsnee burgers die zich verantwoordelijk weten voor hun directe leefomgeving. Het sociale aspect spreekt zeker een woordje mee, het zijn vaak heel gezellige samenkomsten. Het kostenaspect speelt ook een rol.

Met de invoering van de ecotax zijn gas en electriciteit duurder geworden. Zo worden gezinnen en bedrijven gestimuleerd om zuiniger om te springen met energie. De prijs van het drinkwater gaat fors omhoog, het oppervlakte water moet tegen steeds hogere kosten steeds meer gezuiverd worden (mestoverschotten). Het effect van die verhogingen kunt u op een leuke manier te niet doen door aan een EcoTeam deel te nemen.

Als bezwaar om mee te doen wordt vaak aangevoerd: Wat maakt dat kleine beetje besparing nu uit in vergelijking met wat in het groot verspild wordt? De 20 EcoTeams, die sinds 1994 in Nijmegen actief geweest zijn, hebben aangetoond dat kleine beetjes bij elkaar opgeteld enorme milieubesparingen opleveren. In deze EcoTeams stimuleerden ze elkaar minder afval te produceren, gas, electriciteits en waterverbruik te verminderen, de auto eens een dagje te laten staan en kritisch te consumeren.

JA MAAR, IK DOE ALLES AL

Vaak doen mensen ook al (heel) wat. Maar om het milieu te behouden is meer nodig als plastic vermijden en afval scheiden. En de ervaring leert dat er nog heel wat te leren en te veranderen is, ook voor mensen uit de "groene hoek".

Het ligt in de bedoeling ook in Groesbeek een EcoTeam te beginnen. Informatie hierover bij het steunpunt EcoTeams Nijmegen:

Lon Spierings, Tweede Oude Heselaan 257
6542 VH, tel. 3782156.

Kansen voor natuurontwikkeling bosje achter Garage Oomen

Achter Garage Oomen ligt een essenbosje. Vanwege de ondiepe grondwaterstand en de nabijheid van bronnen zijn er mogelijkheden om er een bronbosje van te maken waar een bijzondere flora tot ontwikkeling kan komen.

Van Essenstruweel naar Essenbos

Ongeveer 10 jaar geleden plantte het Polderdistrict Groot Maas en Waal essen op het halve hectare grote lapje grond achter Garage Oomen. Aanvankelijk ontwikkelde zich een ondoordringbaar struweel van Es samen met Vlier, Wilg, en Meidoorn, die zich er spontaan gevestigd hadden. De ondoordringbaarheid werd nog vergroot door het massaal opkomen van Grote Brandnetel.

Inmiddels zijn de bomen al flink gegroeid en zijn de essen al een keer gedund door 'De Polder'. Daardoor zijn de overgebleven bomen dikker geworden en begint het bosje het karakter van een bos te krijgen. Er zijn wat struiken bijgekomen, zoals de Wilde Kruisbes Hazelaar en de Huist. In de ondergroei groeit er naast Brandnetel en Fluitekruid ook Speenkruid. In het voorjaar bloeit dat massaal

Hazelaar

Bodem

Wanneer we de bodem van dit perceeltje bekijken dan zien we dat die bestaat uit een door humus zwartgekleurde leemlaag van 60-80 cm dikte. Daaronder zit een laag grof zand, die reikt tot 180 cm, waarna er een grindbank begint.

Het grind van de grindbank is afkomstig van de stuwwal. Hele stukken van de stuwwal

gleden in de voorlaatste ijstijd naar beneden en vulden het 15 m diepe bekken van Groesbeek op. In de laatste ijstijd deed dat proces zich ook voor. Vooral in de wat nattere perioden. In de zomer ontdooide de bovenlaag van de permanent bevroren bodem. De bodem raakte oververzadigd en de modderstroom gleed naar beneden. In de drogere perioden van de laatste ijstijd werd ook zand vanuit de rand van de stuwwal, of soms verder weg, afgezet en werd plaatselijk lage stuifzand afgezet. In de meest koude periode woei het zelfs zo hard dat zand uit het bekken zelf weggeblazen werd en zo kon het gebeuren dat de grind die ertussen zat zich ophoopte tot een grindbank. Later stootte daar weer zand overheen. Tenslotte kwam daar nog een laag uiterst fijne stof die van ver aangevoerd werd hier overheen te liggen: löss. Deze laag dekt de bodem af.

Waterhuishouding

De grondwaterstand stond deze (droge) winter op 60 cm tot 1 m beneden maaiveld. Na perioden met veel regen, zoals in de winter van 1994/1995 steeg de grondwaterstand zozeer dat het water op sommige plaatsen gewoon door de afsluitende leemlaag heen tevoorschijn kwam. Dat we hier met een nat milieu van doen hebben bewijzen ook de bronnen naast Garage Oomen in de polderwatergang. Zij vormen de oorsprong van de Drulse Beek en leveren constant een flinke hoeveelheid water. De roestkleur die zo kenmerkend is voor deze bronnen, is afkomstig van in grondwater opgelost ijzer (Fe^{2+}). Dit ijzer wordt, wanneer het aan de oppervlakte komt door bacteriën geoxideerd tot ijzer(III)hydroxide $Fe(OH)_3$. Volgens het artikel Beken, Bronnen en plasjes in het Milieujournaal 1979-11 zijn de bronnen 1974 ontstaan bij het graven van dat stuk van de Drulse Beek.

Eigendomsituatie

Onlangs bleek dat hoewel het Polderdistrict het bosje aangelegd had en het onderhield, zij niet de eigenaar was, maar de gemeente Groesbeek. Beide partijen hadden lange tijd gedacht dat het Polderdistrict de eigenaar was van het stukje grond. Niet het Polderdistrict, maar de gemeente Groesbeek is dus verantwoordelijk voor het onderhoud ervan. Aangezien de gemeente tegenwoordig, steeds meer ziet in ecologisch groenbeheer op plaatsen waar dat mogelijk is, ging de WMC aan de slag om te kijken hoe dat voor dit gebiedje zou kunnen. Daarbij dacht zij natuurlijk meteen aan de plannen beschreven in het Plan van Aanpak van het natuurbeschermingsgebied Groesbeek, waarin gepleit wordt voor de versterking van

Foto 4.
Zo ziet een bronbosje eruit

de bovenlopen van de Groesbeekse beken. In dat kader zijn al anderhalf jaar geleden werken uitgevoerd in het Herwendaal en aan de Drulse Beek rond de Foerperpot. Ook in het Essenbos zouden in het kader van die 'beekversterking' maatregelen genomen kunnen worden.

Van Essenbosje naar Bronbosje

Nu het bosje achter Garage Oomen langzaam steeds aantrekkelijker wordt, is het mogelijk de waarde ervan aanzienlijk te vergroten. Het is waarschijnlijk mogelijk er een bronbosje van te maken. Door de bronnen in de watergang te verleggen naar het bos, zou het water daar opwellen. Door het graven van een ondiepe bedding zou het water door het bos geleid kunnen worden om vervolgens op de hoek Oude Drulseweg/Drulse Beek weer in die beek uit te komen.

In het bos zou een brongebied en een beekgebied ontstaan.

Brongebieden in bossen kunnen bijzondere planten herbergen, zoals Goudveil, Reuzenpaardestaart, Dotterbloem en Diverse Zeggesoorten. Dergelijke bronplanten groeien nu ook nog in brongebieden van de Jansberg en Duivelsberg. Ook langs de bedding van de beek zouden zich interessante planten kunnen vestigen, zoals het naar uien ruikende Daslook, Bosanemoon, die grote plekken van de bosbodem in het voorjaar zou kunnen witkleuren en Grootbloemige Muur. Mogelijk zou zelfs Slanke Sleutelbloem zich kunnen

vestigen, een plant die ook nu nog in De Bruuk en De Duivelsberg groeit. Al deze soorten groeien op lemige, natte bodems, die enigszins voedselrijk zijn. Aan al deze voorwaarden lijkt het essenbosje te voldoen. Een probleem zou eventueel wel kunnen zijn dat het bronwater te zeer vervuild is met nitraat.

Het verleggen van de bronnen

Zoals gezegd zouden de bronnen 20 tot 30 meter verlegd dienen te worden van de watergang naar het bosje. Hoe dit in de praktijk zou kunnen geschieden, is nog niet helemaal duidelijk, omdat de lokale situatie bij de bronnen niet bekend zijn.

Als het zo is dat de huidige bronnen het gevolg zijn van het graven van de watergang, dan zou afdichting ervan met leem en het graven van een ondiep gat in het bos al voldoende zijn om de bron te verleggen. Zouden er echter allerlei leemlagen in het spel zijn, dan is het misschien wel niet mogelijk de bronnen te verleggen. Onderzoek hiernaar is noodzakelijk om er een antwoord op te vinden.

Henny Brinkhof

Groesbeeks milieu in beweging

Retentiebekken eerste Colonjes van de baan

Tijdens de vergadering van de raadscommissie Openbare Werken van de gemeente Groesbeek van 4 januari 1996 was een voorstel aan de orde tot het beschikbaar stellen van een krediet ten behoeve van een plan tot verbetering van de regenwaterafvoer in de omgeving van de 1e Colonjes in Groesbeek.

Voorafgaande aan deze vergadering heeft onze werkgroep gebruik gemaakt van het spreekrecht en het volgende naar voren gebracht:

Om maar meteen met de deur in huis te vallen: wij zijn - om verschillende redenen - zeer verontwaardigd, verbaasd en geschrokken van het voorstel aan uw commissie inzake het beschikbaar stellen van een krediet voor het "regenwaterafvoerbeteringsplan" nabij de 1e Colonjes.

Zoals in het voorstel reeds is aangevoerd, vindt de overlast zijn oorzaak in het grondgebruik ter plaatse, dat de laatste jaren sterk is geïntensiveerd (o.m. door de komst van boomkwekerijen).

Het gaat ons inziens te ver om de schade, welke voortvloeit uit voorzienbaar schadelijk grondgebruik, op de gemeenschap te verhalen! Immers, door het veranderde grondgebruik door derden moet de overheid een investering doen van bijna f. 100.000,—.

Er wordt notabene met geen woord gerept over onderzoek naar maatregelen om de oorzaak van het probleem (erosie) op te lossen.

In het betreffende voorstel wordt er tevens van uitgegaan dat de aanleg van een retentiereservoir in overeenstemming is met de ter plekke geldende bestemming. De grond, waarop het retentiebekken wordt gerealiseerd is bestemd voor de uitvoering van een agrarisch bedrijf en voor de instandhouding en het herstel van de aldaar voorkomende landschappelijke, recreatieve en natuurwetenschappelijke waarden, alsmede het daaraan ten grondslag liggende natuurlijk milieu met levensgemeenschappen.

Het aan te leggen retentiebekken is, evenals de daarbij beho-

rende watergangen, bestemd voor waterhuishoudkundige doeleinden.

Immers in het ontwerp-bestemmingsplan "Bedrijventerrein Mies" wordt het aldaar geplande retentiebekken met die bestemming aangeduid. In dit verband kan worden gewezen op het bepaalde in artikel 10 WRO en artikel 12, eerste lid, onder a BRO 1985. En waterhuishoudkundige doeleinden zijn heel andere

doeleinden dan agrarische. Evenzo sporen deze aanlegwerkzaamheden niet met de doeleinden tot instandhouding en herstel van de aldaar voorkomende landschappelijke, recreatieve en natuurwetenschappelijke waarden, alsmede met het daaraan ten grondslag liggende natuurlijk milieu met levensgemeenschappen.

Onze conclusie kan niet anders zijn dan dat de voorgenomen aanleg van het retentiebekken in strijd is met het geldende bestemmingsplan.

Het water en het slib, afkomstig van de eerder genoemde boomkwekerijen is vervuild met chemicaliën als gevolg van het intensiever herbicidengebruik en blijft, of achter in het retentiebekken of komt terecht in het oppervlaktewater. Ons inziens dient dit hemelwater eerst gezuiverd te worden voordat het in het grondwater of oppervlaktewater terecht komt.

Wij verzoeken u met nadruk het nu voorliggende raadsvoorstel niet zonder meer te accepteren; het gaat hier immers om een kostbare symptoombestrijding en om een strijdigheid met het geldende bestemmingsplan. Tegelijkertijd verzoeken wij u onderzoek te laten verrichten naar een duurzame oplossing van het probleem. Zoals u weet speelt dit erosieverhaal niet alleen op deze plek binnen de gemeente Groesbeek. Wellicht dat u kunt putten uit ervaringen die zijn opgedaan in het heuvel

land van Zuid Limburg.

Ad Gerrits

"Tonnen regen in regentonnen voor Groesbeek"

Groesbeek heeft een watersprobleem. Bij stortbuien is er vanaf de Stekkenberg en het Dorp zoveel wateraanvoer dat de riolering dat niet aan kan, waardoor het centrum dan blank kan komen staan. De gemeente wil nu laten onderzoeken of dat water niet in een bekken bij de kerkstraat tijdelijk kan worden opgeslagen, waarbij het eerste vuile water via het riool afgevoerd wordt en de grote hoeveelheid

schoon water dat later komt afgevoerd wordt via de beek De Groesbeek.

Op zich zou dat de problemen kunnen oplossen. Er zijn echter een aantal vragen die beantwoord moeten worden:

1. Is alleen is het water schoon genoeg om in de Groesbeek te stromen, zonder die te vervuilen;
2. Zorgt een vloedgolf er niet voor dat alle leven uit de Groesbeek weggespoeld wordt.
3. Kan de Groesbeek de stortvloed verwerken, zonder dat de beek extra aanpassingen te wachten staan, zoals een betonnen bedding.
4. Past het plan in het idee om de Groesbeek een natuurlijker verloop te geven, zoals elders in dit milieujournaal beschreven is.

Wij hebben wat vraagtekens bij het plan en denken dat het waarschijnlijk beter is de oorzaak van het kwaad bij de bron aan te pakken. Die bron is grote hoeveelheid, asfalt, stoepen en daken in het gebied, die allemaal afwateren op het bewuste riool. De regen die valt, komt niet meer zoals vroeger, toen het gebied minder bebouwd was, bijna allemaal in de bodem terecht, maar verdwijnt nu voor een groot deel rechtstreeks in het riool. Bij stortbuien wordt dit problematisch.

De oplossing bij de bron bestaat erin een groot deel van het regenwater weer in de grond te laten zakken in plaats van in het riool. Dat kan alleen met schoon water. Water dat op het dak valt, is schoon. Dit zou via ingegraven, bodemloze regentonnen die rusten op een grindbed opgevangen worden en vervolgens in de grond wegzakken. Op die manier kan per huis jaarlijks ongeveer 35.000 liter water weer terug de grond in. Bij een schatting van een krappe 3.000 woningen in het betreffende gebied gaat het jaarlijks om ongeveer 100 miljoen liter water.

Er zou een actie gestart moeten worden om de bewoners te bewegen bodemloze regentonnen te (laten) plaatsen. Provincie, Polderdistrict, Zuiveringsschap en gemeente zouden het project kunnen subsidiëren. Er zou ook een (rioolbelastingkorting) gegeven kunnen worden. Het voordeel van deze manier van wateropvang is veelzijdig:

1. De verdroging neemt af doordat meer grondwater komt. De Groesbeek, ooit een forse beek maar nu bijna opgedroogd, zou dan weer meer water ontvangen. Dat water komt dan geleidelijk vrij. 100 miljoen liter per jaar levert een constante hoeveelheid water van 3,2 liter per seconde op.
2. De waterzuivering krijgt veel minder water, waardoor de installatie veel beter kan zuiveren.
3. Het rioolprobleem van de gemeente wordt opgelost en er zijn minder overstorten nodig. Naar schatting vermindert het regenwater dat rechtstreeks het riool binnengaat als ieder huis regentonnen heeft met zo'n 30%.
4. Het Polderdistrict hoeft geen maatregelen te treffen om de waterafvoer in goede banen te leiden.

Kortom het plan heeft goede kanten. Het Zuiveringsschap heeft in eerste instantie positief gereageerd, de gemeente heeft toegezegd de regentonnoptie te bekijken. Misschien dat ook de Provincie warm kan lopen voor dit plan. Als iedere instantie die met de waterproblematiek te maken heeft een steentje bijdraagt, moet het plan "tonnen regen in regentonnen voor Groesbeek" kunnen slagen.

Henny Brinkhof

Vogels in en rond Groesbeek (17).

Dit jaar was weer eens een invasiejaar van de Barmsijs. Deze soort broedt vooral in Noord-Scandinavië van waaruit ze in o.a.

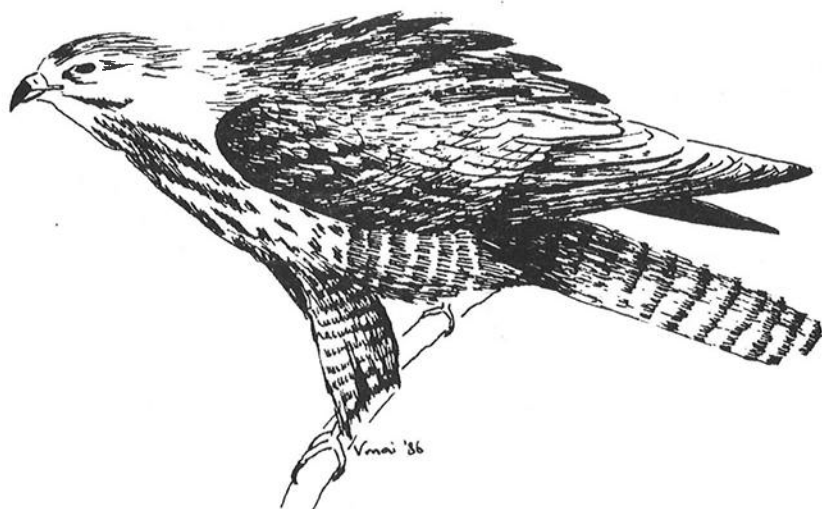
Nederland komen overwinteren. Ik heb ze op veel plaatsen gezien: 2-1 ex. thuis, 3-1 5 ex Groesbeekse bos, 13-1 10 ex Aardhuis, 21-1 10 ex Foerperpot (evenals 27-1), 27-1 10 ex Groesbeekse bos, 28-1 10 ex v. Nispenstraat, 10-2 2 ex Aardhuis.

4-1-1996

Langs de Kon. Wilhelminaweg zaten 15 roeken. Deze overwinteren in Groesbeek. Bij de zandvanger zaten 2 wintertalingen. Deze eendjes zijn zeldzaam in Groesbeek. In de Duffelt zaten vrij veel ganzen, vooral kol- en rietganzen. Deze dag zat er ook een kleine rietgans bij. Iets verder in de Ooy zat er ook één. De kleine rietgans verschilt van de rietgans door zijn roze poten. Verder is hij wat lichter van boven. Het is in de omgeving een regelmatige wintergast in zeer klein aantal.

Bij de Erlecomse waard liepen 12 kemphanen. Deze steltlopers zijn een van de weinige steltlopers die in de Ooy overwinteren. Ook zwommen er 20 pijlstaarten.

Tussen de grauwe ganzen zat er eentje met een zwarte halsband. Deze gans is in 1993 in Zuid-Spanje geringd. Hij is tot nu toe o.a. in Duitsland (Gülper See), Nederland (Flevoland) en Spanje gezien.

6-1-1996

Een bezoek aan de Kraaienbergse plassen leverde veel zwanen op. Er zaten 48 kleine zwanen en 4 wilde zwanen. Verder vloog er een geringde ooievaar (tam?). Ook vloog er een schitterend vrouwtje blauwe kiekendief. Deze zijn vooral bruin getekend. De stuit is spierwit. Ze vliegen in een ondiepe V-vorm laag over de grond zoekend naar prooi. Deze keer stootte ze zonder succes op een groepje ringmussen.

Op de terugweg zaten bij het Jachtslot 2 appelvinken.

14-1-1996

De Kaliwaal was weer goed voor 7 kemphanen. Bij de Oude Waal vloog een roerdomp langs. Deze reigerachtige is in Nederland een zeldzame broedvogel. Ze broeden in uitgestrekte rietlanden (1-2 paar in de Ooy). Door hun schutkleur en verborgen gedrag zijn ze moeilijk te zien. Ze zijn zeer fraai getekend in allerlei geel-bruine tinten. Opvallend zijn de dolksnavel en de lange uitstekende tenen.

Deze dag ook veel nonnetjes in de Ooy.

Totaal 55 stuks.

20-1-1996

Op de jaarlijkse roofvogeltelling van Groesbeek werden weinig buizerden geteld (33), maar veel sperwers (8). Verder werd er weer eens een vrouwtje Blauwe kiekendief gezien.

Bij het honkbalveld van Amigo zaten twee gele vogeltjes in de begroeiing. Het waren twee Europese kanaries. Deze vogels zijn in Nederland een vrij zeldzame broedvogel (Limburg). Ze worden hier in de buurt maar heel zelden gezien. Vroeger waren ze algemener. 's Middags zaten ze beide te zingen. Het liedje bestaat uit wat gebrabbel. Ze waren toen ook schitterend te zien. De borst is geel, verder is hij bruin. Het snaveltje is kenmerkend kort en dik.

23-1-1996

Toen we 's avonds met de auto over de Boeresteeg reden vloog er ineens een witte uil hoog over de weg. Dit was natuurlijk een kerkuil. Hij was in de koplampen prachtig te zien. Het vele wit op de onderkant was opvallend. Ook zijn slome manier van vliegen viel me op.

27-1-1996

Naast de Mansberg zat een appelvink. Onder aan bij Klein Amerika vloog verder een vrouwtje blauwe kiekendief.

28-1-1996

De roofvogeltelling in de veel grotere Duffelt leverde weinig buizerden (127), aardig wat torenvalken (38) en sperwers (17) op. Ook werd er 1 havik gezien en maar liefst 5

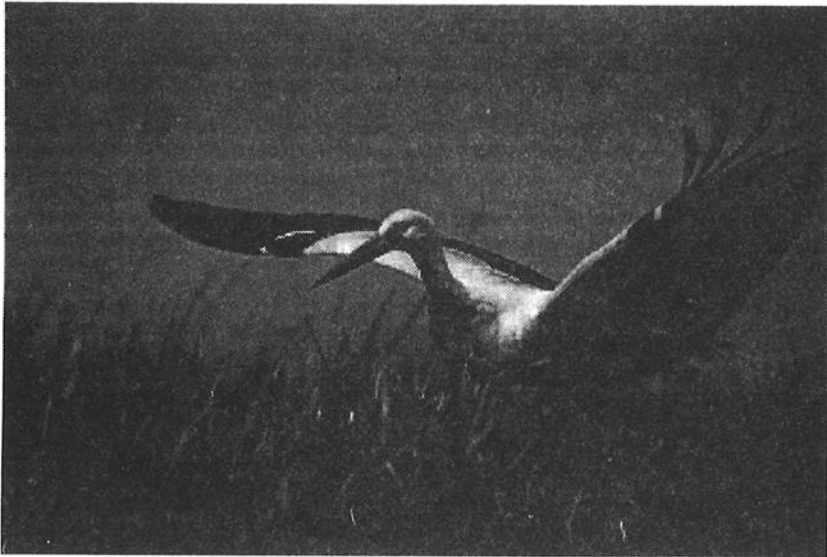

Foto 5.
Ooievaar

blauwe kiekendieven. Deze zijn door de koude in het noorden naar Nederland gekomen.

Het mooiste deze dag was een klapenster. Deze zat in een heg. Hij was zeer actief aan het vliegen en kwam zo steeds dichterbij. Prachtig te zien waren de grijze kleuren met de zwarte en witte tekening. Het opvallendste bij een klapenster is z'n zwarte masker over zijn kop. Klapensteren zijn in de winter zeldzaam in de omgeving. Meestal zitten ze dan op heidevelden. Een klapenster in het cultuurland is dus extra bijzonder.
4-2-1996

In de Duffelt zat een ooievaar bij een ooievaarspaal waar ze vorig jaar met z'n tweeën hebben gezeten. Dit was waarschijnlijk een van die beesten. Ook zaten er 20 kemphanen.

De meeste plassen in de Ooy waren dichtgevroren. Hierdoor is de Waal erg interessant voor vogels. Er zwommen 10 grote zaagbekken. Maar dit was niet het enige. Tussen een paar futen zwom de zeldzame roodhalsfuut. Deze is veel donkerder dan de fuut. Op zijn kop heeft hij een donkere kap. Verder heeft hij een gele i.p.v. roze snavel. Het is in de Ooy een zeldzame wintergast. De roodhalsfuut was druk aan het duiken. Opvallend was dat hij langer onder bleef en verder weg dook dan de gewone futen.
10-2-1996

Onder bij Klein Amerika vloog weer een blauwe kiekendief. Deze keer waren het er echter twee. Een vrouwtje en een mannetje. Het mannetje is veel mooier dan het vrouwtje. Hij is blauwgrijs met zwarte vleugelpunten. Zijn stuit is wit (zoals bij het vrouwtje).
11-2-1996

Bij de Zandvanger vloog alweer een

vrouwtje blauwe kiekendief. Daar zwommen ook 2 pijlstaarten. Dit is voor Groesbeek zeer bijzonder. Dit komt omdat we in Groesbeek geen grotere wateren hebben zoals de Ooy. In de Ooy zitten wel vaker pijlstaarten. Doordat in de Ooy alles dicht zat zijn de pijlstaarten gaan zwerven en bij de open Zandvanger uitgekomen. Pijlstaarten broeden in Noord- Noordoost-Europa. Een andere weinig algemene eend in Groesbeek is de krakeend. Hiervan zaten er ook 2. Ook zaten er 14 wintertalingen. De Zandvanger is dus bij langdurige vorst een hele interessante plek voor eendjes.

17-2-1996

Soms zie je leuke dingen terwijl je niet aan het vogelen bent. Zo ook deze dag. Op weg naar het station Nijmegen met de bus (lijn 5) zit ik wat naar buiten te kijken. Vlak voor het station zie ik spreeuw-grootte vogeltjes in een boom zitten. Ze zijn bruin/grijs. De vleugeltjes zijn zwart met gele, witte en rode tekening. Ze hebben ook een zwart bejje en oogstreep. De staart is donker met een gele eindband. Het opvallendste is het kuifje dat ze hebben. Dit kon maar een vogel zijn; het waren onmiskenbaar PESTVOGELS. Snel uitgestapt en teruggelopen. Daar zaten ze in de struikjes. Het waren er maar liefst 36. Ze waren tot op 3 meter te benaderen. Verder hoefde niet, ze waren zo schitterend te zien. Pestvogels zijn echte invasiegasten. Ze komen zo eens in de 10 jaar naar Nederland. Dit is echter zeer onvoorspelbaar. De ene keer komen ze al weer het volgende jaar, de andere keer laten ze 17 jaar op zich wachten. Ze broeden van Noord-Fenno-Scandinavië tot in Oost Siberië. Door een samenloop van omstandigheden in het broedgebied gaan de vogels zwerven en komen zo hier. Doordat ze in mensenarme (-loze) gebieden broeden zijn ze niet bang en dicht te naderen. Pestvogels eten vooral bessen. ze zijn dus als ze komen vaak in tuinen te vinden of parken met bessenstruiken. Pestvogels zien is iets grandioos. niet alleen hun exotisch uiterlijk en zeldzaamheid maken ze intrigerend, maar ook hun voorkomen. Ze zijn vaak erg actief. De houding van een pestvogel veranderd met z'n stemming. Zit hij rustig op een tak dan lijkt hij dik. Is hij opgewonden, dan rekt hij zich uit en lijkt hij slank. De nek is opvallend beweeglijk en soepel. Ook het geluid is schitterend. Het is een hoog tringelend geluidje. Het lijkt op geen enkele andere vogel. Als ik dit hoor gaat m'n bloed sneller stromen. Bij zo'n grote groep hoor je het geluid voortdurend zachtjes. Als ze opgewonden raken of als ze gaan vliegen

Foto 6
Pestvogel
(Raymond Klaassen)

wordt dit luider en zwelt het aan tot een prachtig koor van getringel. Door hun spitse vleugeltjes lijkt een vliegende groep op een groep spreeuwen, maar de kleuren zijn veel mooier. 25-2-1996

Op de weilanden ten noordoosten van de Wylerbaan zaten deze dag veel ganzen. Het waren kol- en rietganzen. Totaal ongeveer zo'n 3000 stuks. Ertussen zaten 7 brandganzen. Het is erg leuk dat er zoveel ganzen zo dicht bij Groesbeek zijn te zien. Deze dag bij de Erlecomse waard de eerste grutto. Deze kwam luid roepend zeer hoog overvliegen.

In het Groesbeekse bos riep een zwarte specht.

2-3-1996

In de Bruuk riepen 3 kleine bonte spechten. Dit is de perfecte tijd om deze kleine specht waar te nemen. Ze vallen door hun geroep op en zijn door het ontbreken van bladeren goed te zien.

Ook zaten er 3 goudvinken.

3-3-1996

Bij de Kaliwaal kwam een goudplevier luid roepend overvliegen. Ik had dit jodelende roepje nog nooit eerder gehoord.

9-3-1996

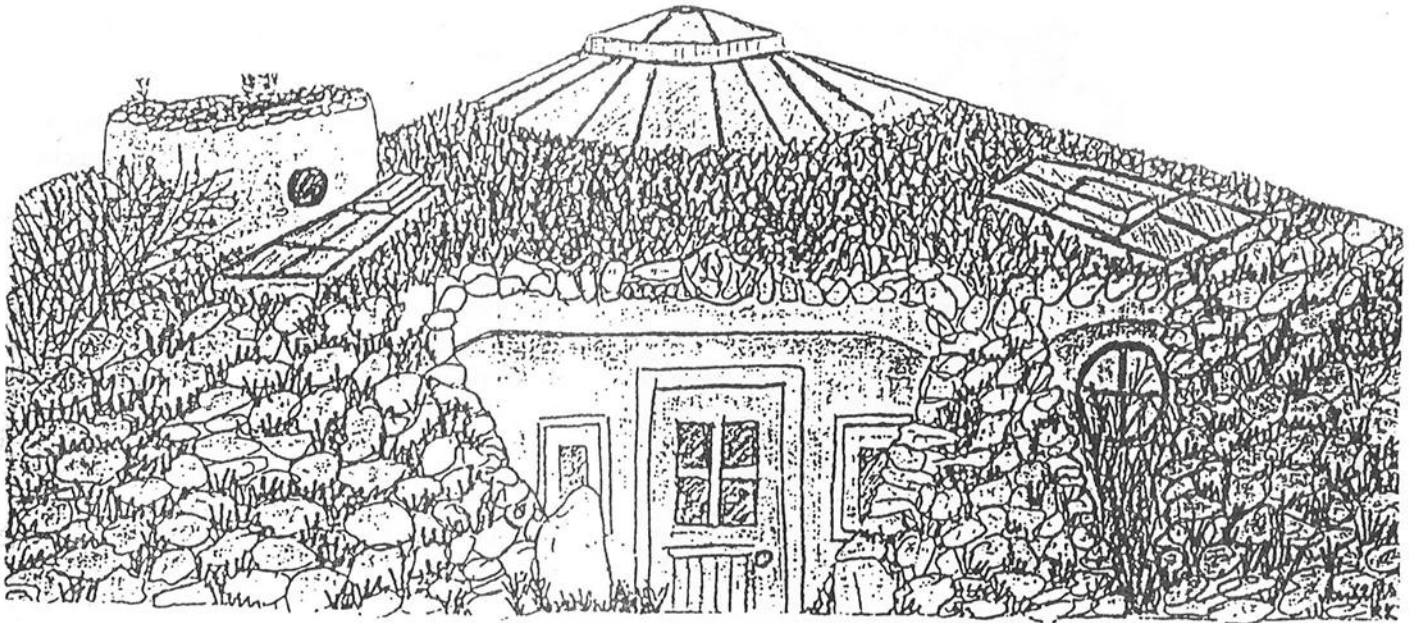
In het Kraaiendal zaten een appelvink en een zwarte specht.

Dezelfde dag bij de Kaliwaal een kleine steltloper: de bonte standloper. Ook de grutto was weer helemaal terug uit Afrika. Er zaten er ongeveer 40 in de Ooy.

Maar in Nijmegen vloog het mooiste van de dag: bij station Heyendaal kwamen 41 pestvogels overvliegen. Triiiiiiiiiiiii !!

Groetjes

Raymond Klaassen (3975088 of 0317-422237) en Aad Hendrickx (3975445).

Natuurclub 'Het aardhuis'

Bevers (16 december 1995) Zaterdag 16 december was het onderwerp Bevers. We waren met meer dan 13 kinderen plus leiding. We moesten vragen bedenken en die stelden we daarna aan Gerard Müskens. Iemand vroeg hoe oud een bever wordt. Toen zei Gerard dat ze 15 jaar konden worden, maar ze worden maximaal 20 tot 25 jaar. Toen we de vragen hadden gesteld gingen we naar de Millingerwaard. Daar 'wonen' twee bevers, Februari en Maart. We mochten niet op het ijs want dat was nog te dun. Haast iedereen verzamelde afgeknaagde takken en/of houtschilfertjes. Peter was voor de laatste (of na laatste) keer. Hij ging naar Maastricht. Dat vertelde hij in een soort museumpje. Daarna kregen we warme chocolademelk en speculaasjes en oude biscuitjes. Daarna gingen we naar huis (met de auto) Groetjes.

Rene en Rianne

Aardhuisspitsmuisvallendag (13 januari 1996) Ze waren met z'n tien en de aardhuiskinderen, en net zo nieuwsgierig als

de leiding. Zitten er muizen in en rond het aardhuis? Hoe zien ze eruit? Hoe heten ze? Bijten ze? Wat eten ze? maar voordat er antwoord op deze vragen kwam moesten ze eerst geld betalen aan Aad (voor de kaas) en maakte Henk van het Aardhuis een sfeervolle diaruimte, en liet Raymond dia's zien, en vertelde muizenkenner Johan Thissen veel interessante verhalen en had Niek nog sterkere verhalen en kletste Peter voor de laatste keer (snif) alles aan elkaar (en maakten Roeland en Harm twee muizenbakken voor als we iets vingen)..... En pas toen gingen we de vallen controleren. Als het klepje dicht was zat er n in. Johan deed hooi, voer en muis in een doorzichtige plastic zak. Dan pakte hij ze in hun

Rosse Woelmuis

Bosmuis

nekvel. We vingen: 3 Huisspitsmuizen, 3 Bosmuizen, 3 Rosse woelmuisen (vooral bij de holleweg) en 1 Huismuis (bij Henk). De meesten gingen in een glazen pot. De huismuis wilde steeds ontsnappen. de huisspitsmuizen vonden pissebedden en wormen erg lekker! Het voeren vond ik het leukste, en de Bosmuizen zijn het mooist! Heel veel groeten van Peter, succes en veel aardhuisplezier. Ik zal jullie missen (en

daarom kom ik zeker nog een keer kijken)

Peter Alblas

Van alles wat (27 januari 1996) Ik en Rutger waren als eerst in het aardhuis (van de kinderen dan). Toen iedereen binnen was gingen we op de bank zitten, en Henk las het stuk van Peter voor die vandaag verhuisde naar Maastricht. daarna gingen we in het bos wandelen om muizesporen te vinden terwijl Henk 2 pakken Diamant bakt droog krokant haalde samen met vogelzaad en bekertjes. Toen we Weer terug waren in het Aardhuis kregen we lauwe chocolademelk en heerlijke koekjes terwijl Niek de Diamant bakt droog krokant smolt in een pan. Na de pauze gingen we zaadbollen maken met Diamant bakt droog krokant en zaden in een bekertje en daarna moesten we de bekertjes buiten zetten zodat het vet hard kon worden. En daarna gingen we zagen in de tuin want daar lagen allemaal afgezaagde takken die wij op moesten ruimen. Achterin de hoek hadden wij een muizenparadijs gemaakt daarna hadden Roeland en ik de vijver schoongeveegd en toen was het 12 uur en iedereen ging naar huis. Er waren 10 kinderen en het was heel leuk.

Leon en Rutger

Dia's en huisjes (10 februari 1996) Vandaag was het erg koud (vond ik). We hadden eerst dia's gekeken over een paar aardhuisochtenden van vorig jaar en dat was wel leuk daarna gingen we aan de slag met vogelhuisjes: je kreeg 6 op maat gezaagde planken die je aan elkaar moest spijkeren of timmeren, dat maakte niks uit. Even een pauze met lekkere koekjes die je voor 1 gulden bij Jan Linders kunt halen daarna weer hard werken met de huisjes en als hij klaar was deed Henkie er een plak teer op spijkeren het was een vreselijk leuke ochtend. Doei. Groetjes Rutger **Knotten** (24 februari 1996) Vandaag gingen we knotten. We waren met 9 kinderen. Toen we bij het Aardhuis kwamen gingen we eerst naar binnen. Na een paar minuten gingen we op de fiets naar de Foeperpot. Toen we er waren zetten we eerst onze fietsen aan de kant en gingen over het prikkeldraad. Toen we daar waren kwamen we er achter dat we ook een andere weg hadden

kunnen lopen. Toen we op de plaats kwamen waar 13 bomen stonden (het waren knotwilgen) pakten we een zaag, sommige kinderen gingen de takken weg slepen. Daarna kregen we warme chocomel en een koekje. De baas van de Foeperpot kwam langs en zei dat we de takken op een andere plaats neer moesten leggen. Toen we dat hadden gedaan gingen we naar huis. Ik vond takken wegslepen het leukst.

Groetjes Loes Hopman

Leuke dag (9 maart 1996) Vandaag gingen we met ongeveer 10ⁿ kinderen met de fiets weg. We fietsten langs de spoorlijn naar het bos. Toen we er waren zetten we onze fietsten neer, goed vast! Aad pakte zijn grote staanbare verrekijkers en Niek deelde een blad met vragen en een potlood uit. Op dat blad stonden vragen zoals: Welke vogels hoor je? en Wat voor een geluid maken ze? enz. Toen gingen we verder. We liepen een wandelroute van 4 kilometer. Onder het lopen hoorden we verschillende geluiden van vogels. Het bos zag er heel mooi uit, het was mooi weer en het begon al een beetje op lente te lijken. Soms stopten we om te kijken naar de vogels, met de verrekijkers. Wat wij, Jara en ik het leukste vonden was eigenlijk gewoon alles! We vonden het een leuke geslaagde ochtend. Meer weten we niet meer te vertellen want we gingen voor de pauze al weer naar huis. En we denken dat het verder ook nog een leuke dag is geweest!

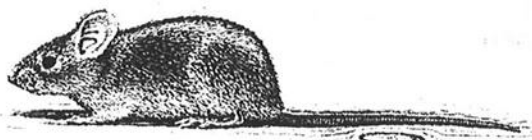
Doei heel erg veel groetjes van jullie aardhuiskinderen:

Jara en Ankie! Daag!

Een fietstocht rond Groesbeek (30 maart 1996) Vroeg in de ijtijd ontstonden de heuvels rond Groesbeek. Doordat het ijs schoof duwde die het zand opzij. Dat ijs had ongeveer de vorm van een schoen. Die dag gingen we eens een fietstocht maken om het te bekijken. Rondom Groesbeek ligt een hoefvormige heuvel. Daar stopte vroeger toen die ijslaag. Deze heuvels zijn vooruit geduwd, daarom heten ze dan ook stuwwallen. Groesbeek is de verste plek in Nederland waar het ijs gekomen is. Er zijn drie grondlagen in Groesbeek. Lss, leem en klei. We hadden soms even gestopt en dan werd er iets verteld over die plek. We hadden bij Rutger koekjes en drinken gekregen. Daarna fietsten we over de Lage Horst naar de Horst en zo naar het dorp. En toen ging iedereen weer naar huis. Ik vond het een leuke ochtend.

Sjaak Thijssen.

Huismuis

Weet je weetje

olleke bolleke knol

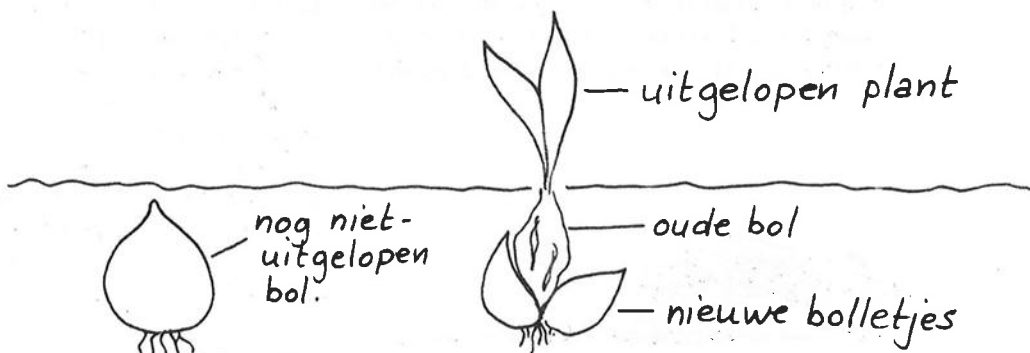
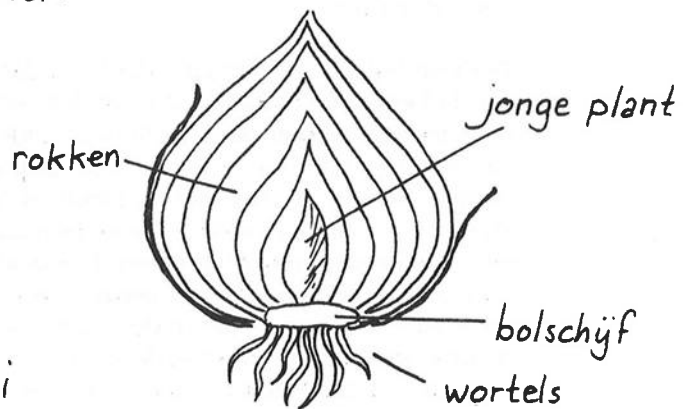
Hallo allemaal! Een nieuwe lente, een nieuw "weet je weetje". Deze keer gaat het over bollen en knollen. Bij de bloemist zijn ze al een hele tijd te koop, maar nu zien we ze ook in de tuin: bloeiende bollen! Narcissen, krokusjes, tulpen en hyacinten in allerlei kleuren, soorten en maten.

Wat is nu eigenlijk een bol precies? Het is de knop van de plant die onder de grond zit, omringd door korte dikke bladeren, ook wel rokken genoemd.

In die rokken heeft de bol voedsel (suikers b.v.) opgeslagen, die het jaar erop gebruikt worden voor de groei en bloei van de plant boven de grond.

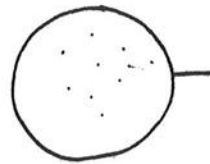
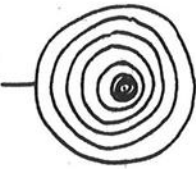
Als de plant "uitloopt" verschrompelt de bol.

In of aan de oude bol groeien bovendien nieuwe bollen waar weer nieuwe planten uit komen.

Tulpen en hyacinten zijn bol-planten, maar een krokus bijvoorbeeld, is eigenlijk een knol.
 Een knol is geen ondergrondse knop maar een dikgeworden stengel waar knoppen aan groeien die uitlopen. Als je een knol doorsnijdt, zie geen rokken of ringen zoals bij een bol, maar een gladde massa. (reservevoedsel).

dwarsdoor-
snede van
een bol.

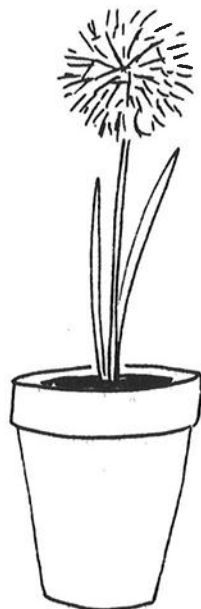
dwarsdoorsnede
van een knol.

Je zou kunnen zeggen dat een bol lijkt op een ui en een knol op een aardappel.

Wist je trouwens dat je zelf heel makkelijk planten kunt kweken van een ui, een bolletje (verse) knoflook en een aardappel (onbespoten)?

Gewoon in de grond ermee (in de tuin of in een potje) beetje water, goed in het licht en: je bol of knol loopt uit tot een mooie plant. (let op: een aardappelplant is giftig!)

Je ui krijgt zelfs een prachtige paarse pluim!

succes!
Jeske de Bekker

The first part of the experiment was to determine the effect of light intensity on the rate of photosynthesis. This was done by measuring the volume of oxygen gas produced over a period of 10 minutes. The results showed that the rate of photosynthesis increased as the light intensity increased.

In the second part of the experiment, the effect of carbon dioxide concentration on the rate of photosynthesis was investigated. This was done by measuring the volume of oxygen gas produced over a period of 10 minutes in a test tube containing a solution of sodium bicarbonate. The results showed that the rate of photosynthesis increased as the concentration of carbon dioxide increased.

